



**POLITECHNIKA
GDAŃSKA**

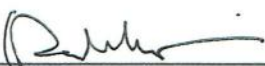


WYDZIAŁ ARCHITEKTURY

Imię i nazwisko studenta: Agata Kielecka
Nr albumu: 159756
Studia drugiego stopnia
Forma studiów: stacjonarne
Kierunek studiów: Architektura
Specjalność: Architektura (studia w j. polskim)

PRACA DYPLOMOWA MAGISTERSKA

Tytuł pracy w języku polskim: Kulturotwórcza rola architektury. Zabudowa Placu Teatralnego w Bydgoszczy

Tytuł pracy w języku angielskim: The cultural role of architecture. Development of land on the Theater Square in Bydgoszcz

Potwierdzenie przyjęcia pracy		
Opiekun pracy	Kierownik Katedry	Recenzent
<i>podpis</i> 	<i>podpis</i> 	<i>podpis</i> 
dr hab. inż. arch. Robert Idem	dr hab. inż. arch. Robert Idem	dr hab. inż. arch. Agnieszka Gębczyńska-Janowicz

Data oddania pracy do dziekanatu:



OŚWIADCZENIE dotyczące pracy dyplomowej zatytułowanej: Kulturotwórcza rola architektury. Zabudowa Placu Teatralnego w Bydgoszcy

Imię i nazwisko studenta: Agata Kielecka
Data i miejsce urodzenia: 08.03.1996, Bydgoszcz
Nr albumu: 159756

Wydział: Wydział Architektury
Kierunek: architektura
Poziom kształcenia: drugi
Forma studiów: stacjonarne

Świadomy(a) odpowiedzialności karnej z tytułu naruszenia przepisów ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 2018 poz. 1191 z późn. zm.) i konsekwencji dyscyplinarnych określonych w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.),¹ a także odpowiedzialności cywilnoprawnej oświadczam, że przedkładana praca dyplomowa została opracowana przeze mnie samodzielnie.

Niniejsza praca dyplomowa nie była wcześniej podstawą żadnej innej urzędowej procedury związanej z nadaniem tytułu zawodowego.

Wszystkie informacje umieszczone w ww. pracy dyplomowej, uzyskane ze źródeł pisanych i elektronicznych, zostały udokumentowane w wykazie literatury odpowiednimi odnośnikami zgodnie z art. 34 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Potwierdzam zgodność niniejszej wersji pracy dyplomowej z załączoną wersją elektroniczną.

Gdańsk, dnia 16.09.2020

Agata Kielecka
.....
podpis studenta

¹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce:

Art. 312. ust. 3. W przypadku podejrzenia popełnienia przez studenta czynu, o którym mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1–5, rektor niezwłocznie poleca przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego.

Art. 312. ust. 4. Jeżeli w wyniku postępowania wyjaśniającego zebrany materiał potwierdza popełnienie czynu, o którym mowa w ust. 5, rektor wstrzymuje postępowanie o nadanie tytułu zawodowego do czasu wydania orzeczenia przez komisję dyscyplinarną oraz składa zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

STRESZCZENIE

Poza oczywistymi materialnymi wartościami miast można wyróżnić niematerialne, czyli kulturowe, estetyczne, emocjonalne i duchowe. Poprzez ich różnorodność tych wartości, problem może stanowić stworzenie uniwersalnej, wielofunkcyjnej przestrzeni ponad podziałami. Rozwiązaniem tego zagadnienia są realizowane projekty o przemyślanym, popartym analizami, programie funkcjonalno-przestrzennym dopasowanym do spektrum aktywności codziennego życia. Degradacja przestrzeni miejskich umniejsza jej atrakcyjności i żywotności. Przy ożywianiu zaniedbanych obszarów w centralnych częściach miast, w myśl powrotu do idei miasta zwartej, można posłużyć się planami aktywizacji i humanizacji. Celem takich procesów jest utworzenie różnorodnej oferty funkcji kulturowych i im pokrewnych w sposób niewykluczający jednostek, wprowadzający wartości odpowiadające zróżnicowanej społeczności. Dodatkowym aspektem takich działań może być projektowanie architektury o wysokich walorach estetycznych. Aktywizacja jest procesem wielopłaszczyznowym - społeczno-przestrzennym i może przejawiać się np. poprzez kulturotwórczość, czyli promocję kultury, sztuki i rozrywki¹. Proces wspierany przez promowanie kultury pobudza interakcje. Miejsca aktywności powinny być dobrze skomunikowane. Aby integracja kulturowa była sprawna, powinno się zaangażować do procesu inwestycyjnego różne grupy, żeby nadać późniejszej realizacji uniwersalnego charakteru.

Przy rozpatrywaniu kulturotwórczej roli architektury warto wyróżnić cykl życia miasta w porze poźnowieczorowej, podczas której mieszkańcy miast odnajdują relacje i więzi podczas aktywności charakterystycznych dla tego przedziały czasowego. Wymieniony cykl związany jest z tętniącym życiem miastem oferującym kulturalne wydarzenia, np. spektakle teatralne, spotkania tematyczne czy masowe imprezy.

W kontekście kulturotwórczej roli architektury poza aspektami stricte architektonicznymi warto uwzględniać kluczowe dla sieci przestrzeni publicznych relacje z otoczeniem, np. zintegrowanie budynków z zielonymi terenami otwartymi. Tworzenie relacji w przestrzeni zielonej czy wodnej wpływa również na jakość życia mieszkańców. Natura w życiu codziennym może wpływać pozytywnie na człowieka.

Słowa kluczowe: architektura, kultura, kulturotwórczość, Plac Teatralny, Bydgoszcz

Dziedzina nauki i techniki, zgodnie z wymogami OECD: inżynieria lądowa, inżynieria architektury

1 Jędrisko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Społeczna rola architektury. Tom II*, Nowy Targ: Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, 2015, ISBN 978-83-60621-29-5, s. 98

ABSTRACT

In addition to the obvious material values of cities, there are intangible ones, i.e. cultural, aesthetic, emotional and spiritual. Due to diversity of these values, the problem may be to create a universal, multi-functional space above divisions. The solution to this problem are implemented projects with a well-thought-out, functional and spatial program tailored to the spectrum of everyday life activities. The degradation of urban spaces diminishes its attractiveness and vitality. When reviving neglected areas in central parts of cities, in accordance with the return to the idea of a compact city, one can use activation and humanization plans. The purpose of such processes is to create a diverse range of cultural and related functions in a way that does not exclude individuals, introducing values corresponding to a diverse community. An additional aspect of such activities may be designing architecture with high aesthetic values. The activation process is a multifaceted socio-spatial process and it can be manifested, for example, through culture-forming, i.e. the promotion of culture, art and entertainment. The process supported by promoting culture stimulates interaction. Locations of activity should be well communicated. In order for cultural integration to be effective, various groups should be involved in the investment process to give a later implementation a universal character.

When considering the culture-forming role of architecture, it is worth highlighting the city's life cycle in the evening time, during which city residents find relationships and bonds during activities characteristic of this time interval. This cycle is associated with the bustling city offering cultural events, e.g. theater performances, themed meetings or mass events.

In the context of the culture-forming role of architecture, in addition to strictly architectural aspects, it is worth taking into account the key to the network of public spaces relations with the environment, e.g. the integration of buildings with open green areas. Creating relationships in green or water spaces also affects the quality of life of residents. Nature can have a positive impact on people in everyday life .

Keywords:architecture, culture, culture-forming, Theater Square, Bydgoszcz

Spis treści

1. WSTĘP I CEL PRACY	8
2. CZĘŚĆ PIERWSZA.....	8
2.1. Projektowanie współczesnych miejskich centrów kulturotwórczych w kontekście globalizacji.....	8
2.1.1. Reinterpretacja triady Witruwiusza.....	11
2.1.2. Wpływ architektury na człowieka.....	11
2.1.3. Istota miejsc publicznych.....	12
2.1.4. Hybrydowe przestrzenie publiczne.....	12
2.1.5. Wielofunkcyjność agory.....	14
2.1.6. Cykl życia ośrodków a elastyczność architektury.....	15
2.1.7. Wielofunkcyjność i wieloużytkowość ośrodków.....	15
2.1.8. Otwartość i partycypacja jako istotne elementy w codziennym życiu kulturowym.....	16
2.1.9. Lokalizacja obiektów kultury w mieście.....	16
2.2. Studium przypadków.....	17
2.2.1. Sieci powiązań obiektów kultury z przestrzeniami publicznymi oraz hybrydowe przestrzenie Europy.....	17
2.2.2. Rewitalizacje w Bilbao i Barcelonie z nowymi obiektami kultury.....	21
2.2.3. Hybrydowe obiekty kultury w Paryżu, Toruniu i Krakowie.....	23
2.2.4. Wielofunkcyjne, wieloużytkowe i elastyczne obiekty kultury w Belgii, Niemczech i Norwegii.....	24
2.2.5. Przejrzystość Kunsthaus Bregenz w Austrii	26
2.2.6. Wspólnotowość w założeniach różnej skali.....	26
2.2.7. Le Grau-du-Roi we Francji – teatralność Palais des Sports et de la Culture	27
2.2.8. Parc de La Villette – nowoczesny park kultury.....	27
2.2.9. Walencki zespół kultury zintegrowany z zielenią i wodą.....	28
3. CZĘŚĆ DRUGA.....	30
3.1. Plac Teatralny w Bydgoszczy – wprowadzenie do problematyki terenu projektowego.....	30
3.1.1. Problemy funkcjonalno-programowe Bydgoszczy.....	30
3.1.2. Brda – rzeka charakteryzująca miasto.....	30
3.1.4. Bydgoskie obiekty kultury po II wojnie światowej.....	35
3.2. Współczesne zagospodarowanie Placu Teatralnego i koncepcje projektowe	36
3.2.1. Zagospodarowanie Placu Teatralnego.....	36
3.2.2. Degradacja Placu Teatralnego.....	37
3.2.4. Koncepcje zagospodarowania Placu Teatralnego.....	38
3.2.5. Ekonomiczny aspekt centrum filmowego w Bydgoszczy.....	41
3.2.6. Autorska opinia na temat możliwej zabudowy Placu Teatralnego w Bydgoszczy.....	42
5. Podsumowanie.....	44
4. CZĘŚĆ TRZECIA.....	46
4.1. Analiza sytuacyjna.....	46
4.2. Studium problemu projektowego.....	48
4.3. Założenia projektowe.....	48
4.3.1. Program budynku i nazwa.....	48

4.3.2. Autorskie wytyczne projektowe	49
4.4. Idea budynku.....	54
4.5. Zagospodarowanie terenu.....	54
4.5.1. Istniejące zagospodarowanie terenu.....	54
4.5.2. Projektowane zagospodarowanie terenu.....	56
4.6. Parametry techniczne projektowanego budynku i zagospodarowania terenu....	57
4.7. Układ funkcjonalno-przestrzenny.....	57
4.8. Wykaz pomieszczeń.....	60
4.9. Konstrukcja budynku.....	65
4.9.1. Układ i ustrój konstrukcyjny budynku.....	65
4.9.2. Zastosowane w budynku schematy konstrukcyjne.....	65
4.9.3. Rozwiązania konstrukcyjno-budowlane budynku i jego powiązanie z podłożem.....	66
4.9.4. Kategoria geotechniczna oraz warunki i sposób posadowienia	66
4.10. Instalacje wewnętrzne	66
4.10.1. Instalacja elektryczna	66
4.10.2. Instalacja oddymiania pożarowego	66
4.10.3. Instalacja wentylacji mechanicznej	67
4.10.4. Wentylacja grawitacyjna	67
4.10.5. Wymiennik ciepła i instalacja centralnego ogrzewania oraz ciepłej wody użytkowej.	67
4.10.6. Instalacja zimnej wody użytkowej	67
4.10.7. Instalacja kanalizacji sanitarnej	67
4.10.8. Instalacja hydrantów wewnętrznych	67
4.10.9. Hydranty zewnętrzne	67
4.10.10. Instalacja odwodnienia budynku	67
4.10.11. Sygnalizacja pożaru SSP i dźwiękowy system ostrzegawczy DSO	68
4.11. Opis elementów budowlanych i wykończeniowych	68
4.11.1. Ściany	68
4.11.2. Stropy.....	68
4.11.3. Wykończenia zewnętrzne i wewnętrzne.....	68
4.11.4. Dźwigi	69
4.12. Wpływ inwestycji na środowisko	70
4.13. Zieleń.....	70
4.14. Dostępność dla osób niepełnosprawnych.....	70
4.15. Zagadnienia przeciwpożarowe budynku	71
4.15.1. Parametry techniczne:	71
4.15.2. Substancje palne	71
4.15.3. Kategoria zagrożenia ludzi	71
4.15.4. Pomieszczenia i strefy zagrożone wybuchem	71
4.15.5. Strefy pożarowe	71
4.15.6. Klasa odporności pożarowej budynku, odporność ogniowa i stopień rozprzestrzeniania ognia elementów budynku	72
4.15.7. Warunki ewakuacji	72
4.15.8. Droga pożarowa.....	72
4.15.9. Zabezpieczenie przeciwpożarowe instalacji użytkowych.	73
WYKAZ LITERATURY.....	74
SPIS ILUSTRACJI.....	76

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE.....	78
---------------------------	----

1. WSTĘP I CEL PRACY

Współczesne tendencje projektowe przestrzeni kulturotwórczych opierają się na wielofunkcyjnych i wieloużytkowych strukturach. Obiekty i przyległe im tereny projektowane są w sposób umożliwiający aktywności ludziom z różnych grup społecznych i wiekowych, co związane jest również z procesem globalizacji. Opisywane w pracy przestrzenie kultury, często hybrydowe, mają cechy wspólne. Praca ma na celu wyłonienie kluczowych elementów architektoniczno-urbanistycznych decydujących o powodzeniu europejskich przestrzeni oraz obiektów związanych z kulturą i społecznym życiem mieszkańców.

Druga część pracy ma na celu zdefiniowanie problematyki Placu Teatralnego w Bydgoszczy i określenie możliwej interwencji na tym obszarze popartej wiedzą i przykładami ujętymi w części pierwszej wraz z autorską opinią. Praca ma posłużyć jako wytyczne w pracy projektowej zabudowy i zagospodarowania Placu Teatralnego.

2. CZĘŚĆ PIERWSZA

Część pierwsza pracy poświęcona jest ogólnym zagadnieniom dotyczącym architektury kulturotwórczej oraz przedstawieniu studium przypadków wyróżniających się cechami, dzięki którym realizacje europejskie przyniosły korzyści w życiu codziennym mieszkańców i pozytywnym odbiorze wśród użytkowników.

2.1. Projektowanie współczesnych miejskich centrów kulturotwórczych w kontekście globalizacji

Miasto europejskie przyjęło model przestrzenny starożytnej Grecji i starożytnego Rzymu z modyfikacjami związanymi z dostosowaniem do lokalnych warunków topograficznych, klimatycznych i kulturowych. Centralna tkanka miast jest zazwyczaj strukturą zwartą i dopasowaną do skali człowieka. Jej istotą jest szeroka oferta zróżnicowanych przestrzeni publicznych. Wielopłaszczyznowa rola miasta jest oczywista, zarówno w kwestiach społecznych, jak i kulturowych. Agora grecka łączyła miejsca dla elity i przeciętnego mieszkańca oraz służyła wymianie opinii i spotkaniom².

Układy miast mogą być zaburzone wskutek nawarstwień historycznych. Podczas wojen, na przestrzeni wieków, zabudowa ulegała zniszczeniom, następnie decydowano o odbudowaniu lub zaprojektowaniu tkanki od nowa. Warto też nadmienić o procesach mających silny urbanistyczny i architektoniczny wpływ na dzisiejszy obraz miasta. W XIX-wiecznej dobie przemysłowej społeczeństwo zmieniało się z agrarnego na industrialne³. Wówczas powstawała kultura masowa, dzięki rozwojowi transportu i szybkiej urbanizacji. Uprzemysławiano miasta,

2 Kowicki Marek, *Współczesna Agora*, Kraków: Wydawnictwo PK, 2003, ISBN 83-7242-274-5, s. 10

3 Kostrzewska Małgorzata, *Miasto europejskie na przestrzeni dziejów*, Gdańsk: Politechnika Gdańska, 2013, ISBN 978-83-64333-02-6, s. 193-194, 124-125

które w następstwie zmagają się z problemami zdrowotnymi, higienicznymi i społecznymi. Powstawały nowe osiedla robotnicze i wielkokubaturowe założenia fabryczne. Obecnie w XXI wieku trwa przekształcenie w cywilizację informacyjną. Po okresie zapomnienia o przestrzeniach kultury odczuwa się potrzebę kreowania miejsc przyjaznych dla ludzi. Wynika to ze świadomości ludzi budowanej m.in. przez ustrój demokratyczny, którego największymi podstawami są wolność, edukacja i kultura. Różnorodne inicjatywy kulturalne mogą być katalizatorem zaangażowania społecznego.

Z badań statystycznych wynika, że do 2050 roku aż 70% ludności zamieszka w miastach⁴. Już teraz można zauważyć trudne do rozwiązania problemy związane z migracjami, jak np. miejskie przeludnienie, niedostosowanie komunikacji do liczby użytkowników czy różnice społeczne i kulturowe⁵. Miasta przeżywają również kryzys ekonomiczny podczas dynamicznych transformacji przestrzennych, a te wszystkie elementy wskazują, że w obecnych czasach należy zadbać o przestrzeń wspólną niosącą wartości kulturowe. Globalizacja unifikuje kody kultury przy jednoczesnej polaryzacji społecznej (łączenie grup o podobnym statusie majątkowym). Powstają tzw. przestrzenie skanowane, czyli teoretycznie przestrzenie publiczne, jednakże o ograniczonym dostępie w postaci fizycznych ogrodzeń lub oznaczeń, monitoringów czy ochrony. Taki proces wynika z rosnących obaw o bezpieczeństwo w mieście oraz ze zwiększenia anonimowości użytkowników⁶.

Problematyka współczesnego ośrodka społeczno-usługowego wynika z potrzeby dostosowania przestrzeni do aktywności. Starożytne agory i średniowieczne rynki miały ściśle określony program funkcjonalno-przestrzenny odwzorowany w architekturze i urbanistyce. Dzisiaj, w okresie konsumpcjonizmu i szybkiego rozwoju technologicznego, opracowanie właściwego programu nie jest jednoznaczne i powinno być poparte analizami dostosowanymi do charakteru miejsca i mieszkańców. Jednocześnie przestrzenie powinny odznaczać się uniwersalizmem użytkowania w dobie wymiany kulturowej oraz dostępności dla wszystkich mieszkańców – wiek i stopień sprawności nie powinien być ograniczeniem w korzystaniu z miejsc wspólnych, ponieważ najistotniejsza jest ogólna potrzeba dostępu przez wszystkich ludzi do kultury⁷. Teza o konieczności projektowania architektury dla konkretnej grupy społecznej nie jest aktualna⁸. Różnorodność kulturowa wpisana jest również historycznie w kształtowanie miast⁹. Globalizacja narzuciła uniformizację obiektów i przestrzeni, osłabiając przy tym lokalną kulturę¹⁰. Przestrzeń publiczna uległa oderwaniu od powiązań ludzi

4 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe przestrzenie kultury we współczesnym mieście europejskim*, Kraków: Wydawnictwo PK, 2013, ISBN 0860-097X, s. 6

5 Jędrsko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Społeczna...* s. 77

6 Górka Adam, *Przestrzeń skanowana – interakcje społeczno-przestrzenne kształtujące przestrzeń miast ponowoczesnych*. W: Miasta w czasach globalizacji. Red. Grzegorz Anna. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2012, ISBN 978-83-235-0913-4, s. 136

7 Jędrsko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Społeczna...* s. 99

8 Kowicki Marek. *Współczesna...* s. 32

9 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 11

10 Sierecka-Nowakowska Barbara, *Potencjał funkcjonalno-przestrzenny Bydgoszczy w procesie tworzenia trójczłonowej metropolii Bydgoszcz-Fordon-Toruń*, Biuletyn. Zeszyt 249, Warszawa: Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2012, s. 93

z miejscem, co jest również powodem poczucia wyobcowania¹¹. Spowodowane jest to również suburbanizacją i rozproszeniu ośrodka kulturotwórczego centralnej części miasta¹². Opisywane ośrodki kultury powinny kultywować tradycję, jednocześnie otwierając się na inne wartości. Znalezienie właśnie takiej równowagi jest wyzwaniem dla projektantów i planistów, ponieważ obie tendencje budowane są na innej logice. Jedna związana jest tożsamością i poczuciem przynależności do społeczności oraz poczucia więzi z miejscem, a druga – dostosowana do modelu rynkowego, konsumpcjonizmu i idei miasta nowoczesnego działającego na zasadzie grzeczności wobec różnorodności. Z kolei tradycja jest silnie związana z tożsamością przestrzenną, wynikającą ze znajomości przestrzeni i poczucia przynależności. Tożsamość może stanowić zagrożenie dla otwartych przestrzeni publicznych poprzez wykluczanie odmiennych znaczeń od tych tradycyjnych¹³. Działanie na rzecz regionalizmu przy łamaniu zaściankowości jest wskazane przy projektowaniu ośrodków społeczno-usługowych¹⁴. Ważne w korzystaniu z przestrzeni jest umożliwienie interakcji użytkownikom, unikając decyzji projektowych sprzyjających ogólnie pojętej nieakceptacji w przestrzeni. Wynika to z potrzeb społecznych zbiorowości szukających zaspokojenia w procesach integracji¹⁵. Wspólne miejsce publiczne powinno również umożliwiać realizację potrzeb wyższych. W myśl traktowania miast w dobie globalizmu jako produkty, centralne przestrzenie miejskie powinny charakteryzować się architekturą o wysokim standardzie. Pospolity charakter kulturotwórczych obiektów architektonicznych w centrach miast, starających się o wysokie pozycjonowanie, może nie przynosić korzyści w procesie rozwoju kulturowego.

Miejskie ośrodki kulturalno-usługowe wydają się być istotne również z powodu powrotu do idei miasta zwartej jako następstwo dostrzeżenia wielu negatywnych skutków urban spraw i chęć szerzenia idei zrównoważonego rozwoju, aby uniknąć dewastacji krajobrazu¹⁶. Takie podejście do kształtowania miasta jest zgodne z ideami miast idealnych łączących krajobraz miejski i naturalny. Opisywany powrót do miasta zwartej może przejawiać się w planach rewitalizacji i rehabilitacji. Istotną w tym procesie rolę pełnią również dokumenty ochrony konserwatorskiej, ochrony dziedzictwa kulturowego i objęcie obiektów mianem dobra kultury współczesnej. Te ostatnie są równie ważne jak poprzednie, ponieważ nawarstwienia architektoniczne śródmiejskich zespołów urbanistycznych tworzą zapis historyczny. Nakładanie się wielu stylów może być źródłem inspiracji i fascynacji architektów. W dobie globalizmu, w miastach Europy propozycje nowych uzupełnień w zróżnicowanej historycznie tkance stanowi wyzwanie, którego podejmują się i rywalizują ze sobą często tzw. stararchitekci. Przykładem jest Muzeum Sztuki Współczesnej Nuragów projektu Zahy Hadid¹⁷ czy Muzeum Guggenheima

11 Górka Adam, *Przestrzeń...* s. 136

12 Kurkowska Agnieszka, Mikołajczyk Iwona, *Wartość a przestrzeń architektoniczna*, Koszalin: Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, 2017, ISBN 978-83-7365-476-, s. 123

13 Bierwiaczonek Krzysztof, *Społeczne znaczenie miejskich przestrzeni publicznych*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016, ISBN 978-83-8012-956-6, s. 135, 198

14 Kowicki Marek, *Współczesna...* s. 10

15 Sierecka-Nowakowska Barbara, *Potencjał...* s. 90

16 Kostrzewska Małgorzata, *Miasto...* s. 216-217

17 Lorens Anna, *Fenomen miejsc biesiadnych w mieście. Kultura popularna i kultura wysoka przy jednym*

w Bilbao projektu Franka Gehrego, dzięki któremu proces pozycjonowania miast za pomocą realizacji stararchitektów przybrał nazwę guggenheimizacji lub „efektu Bilbao”¹⁸.

Tradycyjne przestrzenie centrów miast w procesie globalizacji starają się sprostać oczekiwaniom użytkowników i konkurują ze strukturami o nowej jakości. Przestrzenie publiczne w obszarach historycznych o rozbudowanym programie funkcjonalno-przestrzennym są punktami ciężenia społeczno-kulturowego i powinny być terenem aktywizacji społecznej według tradycyjnych idei ze starożytnego okresu powstawania tkanki miejskiej¹⁹.

Ocena statusu problematyki kulturowej miast związana jest z tradycyjną wizją kultury, czyli obiektami kulturotwórczymi i ludźmi biorącymi udział w tworzeniu i popularyzacji kultury, stymulującymi procesy innowacyjnego myślenia. Ocena powinna obejmować jeszcze stan ładu przestrzennego, charakterystykę *genius loci* i stopień atrakcyjności miasta dla migrantów poszukujących środowiska o wysokiej jakości kultury²⁰. Duch miejsca jest związany z zagadnieniami kompozycyjnymi, wyjątkowością i spójnością w różnorodności. Wymienione elementy budują również tożsamość przestrzenną²¹.

2.1.1. Reinterpretacja triady Witruwiusza

Zmienna na przestrzeni wieków, trójwymiarowa przestrzeń kulturowa, będąca wytworem cywilizacji, jest definiowana przez architekturę i urbanistykę. Podstawowymi, wywodzącymi się ze starożytności cechami architektury powinny być trwałość, użyteczność i piękno. Jednakże nowe osiągnięcia rozwijającej się naszej cywilizacji poddają w wątpliwość zobowiązującej architektów cechy trwałości ich realizacji w postaci architektury kinetycznej czy tymczasowej, np. obiektów budowanych na skutek kataklizmów. Redefinicja pierwszej cechy wiąże się z wprowadzeniem określenia terminu ważności do języka architektonicznego. Piękno jest dyskusyjne i zależne od poczucia estetyki architektów i inwestorów. Pojęcia piękna i brzydoty w sztuce związane były z przyjętymi kanonami, a w architekturze – ze stylami. Pojęcie to jednak pozostaje niemożliwe do zdefiniowane²². Dzisiaj, o ile dalej można opisywać architekturę przez różne terminy odnoszące się do kompozycji, kolorystyki i użytych materiałów, to ciężko jest mówić o wiodącym stylu. Użyteczność pozostaje niezmienna w definicji, jako cecha podstawowa dla codziennego życia, ponieważ budynki są projektowane przede wszystkim dla ludzi, uwzględniając ich potrzeby, również te estetyczne wynikające z rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego.

2.1.2. Wpływ architektury na człowieka

Z punktu widzenia socjologicznego – architektura oddziałuje nie tylko na środowisko i percepcję, ale również może wspierać kondycję psychiczną i fizyczną odbiorców przestrzeni,

stole, Warszawa: Wydawnictwo Fundacja im. Stefana Kuryłowicza, 2016, ISBN 9788393962808 s. 19-20

18 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 64

19 Jędrysko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Społeczna...* s. 97

20 Sierecka-Nowakowska Barbara, *Potencjał...* s. 93

21 Kurkowska Agnieszka, Mikołajczyk Iwona, *Wartość...* s. 17

22 Jędrysko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Społeczna...* s. 175

wpływając na zachowania i zdrowie. Pozytywne efekty zapewniają kameralność, dostosowanie do skali człowieka, wysokie walory estetyczne architektury oraz zielone i wodne otoczenie. Szczególnego uroku dodaje zestawienie kameralności z kontrastowymi otwarciami widokowymi oraz wnętrza urbanistyczne sprzyjające poczuciu schronienia²³.

Istnieją dwie główne tendencje projektowania ośrodków dla społeczności: „klasyczna” i „romantyczna”²⁴. Pierwsza - zakłada projektowanie obiektów będących identyfikatorami przestrzeni, trwałymi oraz mocno wyróżniającymi się. W drugiej – projektanci opierają swoje wytyczne o dążenie do harmonii w połączeniu człowieka i architektury z przyrodą. Projektowanie w duchu drugiej tendencji mogą odzwierciedlać organiczne formy w przeciwieństwie do klasycznego monumentalizmu i tworzeniu wielopłaszczyznowych relacji przestrzennych.

Potrzeby człowieka są również niematerialne i związane z odczuwaniem unikalnego charakteru przestrzeni miejskich. Taką potrzebą charakteryzuje się model obcy²⁵, czyli obejmujący przede wszystkim obcokrajowych turystów, którzy odczuwają charakter miejsca tzw. „przestrzeń przepływową”, na której często miasta opierają swoją promocję.

2.1.3. *Istota miejsc publicznych*

Od starożytności celem kreowania przestrzeni publicznej i projektowania obiektów publicznych było wytworzenie takich miejsc, które sprzyjają interakcjom, spotkaniom czy wspólnym wymianom emocji podczas ważnych wydarzeń²⁶. Jednakże przez wieki, od średniowiecza, najistotniejszymi obiektami publicznymi były katedry, a następnie pałace i ratusze. W XXI wieku, przez technologię, konsumpcjonizm, szybki przepływ informacji i dóbr, kultura oraz sztuka zaczęły być rozpatrywane w kontekście towarów, a mieszkańcy oraz turyści – klientów. Budynkami reprezentacyjnymi zaczęły być obiekty o różnych funkcjach, nie tylko religijnych i będących siedzibami miast. Mogą być nimi nowoczesne obiekty promujące kulturę, wiedzę i sztukę. Opisywane obiekty mają potencjał stać się nowymi symbolami miast, niezależnie od tego czy są one nowo budowane, czy adaptowane i przebudowane. Nowoczesne obiekty kultury mogą być postrzegane na równi z historycznymi ideologicznymi budowlami, których ranga bywa deprecjonowana. Jest to argument przychylny teorii Petera Buchanana o panującej epoce konceptualnej, której najważniejsze idee związane są z kulturą wysoką²⁷.

2.1.4. *Hybrydowe przestrzenie publiczne*

Po modernistycznym strefowaniu miast, które spowodowało segregację społeczną przez układy urbanistyczne niedostosowane do skali człowieka i brak przestrzeni publicznych

23 Kurkowska Agnieszka, Mikołajczyk Iwona, *Wartość...* s. 112

24 Kowicki Marek, *Współczesna...* s. 60-61

25 Jędrisko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Spółczesna...* s. 91-94

26 Op. cit. s. 105

27 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 14

sprzyjających nawiązywaniu relacji, nastąpił okres wielofunkcyjnych ośrodków miejskich zapewniających użytkownikom zróżnicowaną ofertę atrakcji²⁸. Mimo intensywnej mobilności ludzie odczuwają potrzebę kontaktu z drugim człowiekiem w rzeczywistej przestrzeni, a nie jedynie wirtualnej. Dlatego istnieje zapotrzebowanie na przestrzenie spotkań – przestrzenie publiczne. Oprócz samego programu funkcjonalnego ważne są oryginalne zależności między przestrzenią a funkcją. Jest to fascynujące pod względem użyteczności, dlatego że umożliwia uprawianie nowych aktywności. Właśnie one są podstawowym społecznym wyznacznikiem dla przestrzeni publicznej²⁹. Hybrydyzacji przestrzeni doszukiwać się można również w dualizmie architektury wirtualnej i rzeczywistej. Kolejną cechą stanowiąc może przenikanie wzajemne wewnątrz obiektów z przestrzenią publiczną, stąd też o hybrydach przestrzeni publicznych można mówić nie tylko jako o wnętrzach urbanistycznych wydzielonych ścianami zewnętrznymi budynków, ale również innego rodzaju przegrodami pionowymi, poziomymi oraz skośnymi³⁰.

Hybrydowe przestrzenie publiczne mogą dotyczyć kompleksów, w których dominująca funkcja związana jest zarówno z kulturą wysoką, jak i masową. Kontakt z architekturą jest istotny dla kultury masowej. Miejsca biesiadne, wymiany informacji różnorodnej kulturowo, powinny być sprzyjające interakcjom, aby korzystali z niej zwolennicy obu typów kultur. Zacieranie się nich może nastąpić w sferze użytkowania przestrzeni, ale ich podział teoretyczny będzie trwał, bo hierarchizacja kultury jest jej nieodłącznym elementem. Przykładem opisywanego zacierania się granic są muzea, w których zaaranżowane są przestrzenie dla codziennych spotkań. Kultura masowa jest budowana na uniwersalnych dla krajów rozwiniętych i rozwijających się normach prawnych i zwyczajowych³¹. W celu likwidowania granic łamie się ogólnie przyjęte zasady, np. klasowe, związane ze sposobem ubioru dostosowanego do miejsca kultury. Paradoksalnie, w celu integracji kultury (masowej i wysokiej) rezygnuje się z normatywów kultury, przez niej wytworzonej.

Na hybrydowy kompleks składają się obiekty z otwartymi bądź wyznaczonymi przegrodami przestrzeniami publicznymi, które sprzyjają kulturalnej aktywności. Do opisywanych obiektów kultury wysokiej należą przede wszystkim teatry, opery, muzea, sale koncertowe, a za opisywane przejawy aktywności uważa się m.in. koncerty, happeningi, przedstawienia, performanse. Najłatwiej rozpoznawanymi obiektami pop-kultury są sale widowiskowo-sportowe czy multipleksy kinowe łączone z wielkopowierzchniowymi obiektami handlowymi³². Dzięki wielu aktywnościom w przestrzeniach hybrydowych kultura masowa i wysoka nie są wyraźnie rozgraniczone, co sprzyja uniwersalności przestrzeni i również wpisuje się w panujący konsumpcjonizm. Już w latach 60. XX wieku grupa Archigram, projektując futurystyczne miasto mobilne, zapewniała w swoim projekcie usługi kulturalne zarówno wysokie, jak i masowe. Jednakże z punktu widzenia ekonomicznego preferowane są obiekty kultury

28 Kostrzewska Małgorzata, *Miasto...* s. 210-211

29 Bierwiaczonek Krzysztof, *Spółeczne...* s. 132-136

30 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 12-13

31 Jędrisko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Spółeczna...* s. 39

32 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 16-17

masowej, ponieważ one działają w wielu zakresach marketingowych, a w tym także w budowaniu marki miasta³³.

Przenikanie zewnątrz z wnętrzem jest wynikiem rodzaju transparentności przestrzeni. Ośrodki powinny być z zewnątrz możliwe do określenia, niewykluczające i pozbawione barier psychologicznych³⁴. Otwarta architektura na innych to architektura zachęcająca ich do aktywności. Obiekt tworzący w świadomości użytkownika obraz przestrzeni dla wybranych grup społecznych, mimo otwartych drzwi, ma ograniczone szanse na stanie się często użytkowym obiektem publicznym. Aktywności miejskie mogą sprawiać problem osobom, które są nowymi aktorami życia w mieście, ale również osobom z problemami fizycznymi, społecznymi czy zdrowotnymi. Skala samego obiektu powinna być nieprzytłaczająca, dostosowana do skali człowieka i nie oddająca wrażenia budynku pustego. W przestrzeniach istotną rolę pełni również publiczna rola rozgłosu, odnosząca się do użytkowników stających się publicznością w trakcie trwania wydarzeń spontanicznych czy zaplanowanych, mimo powszechnie stosowanej tzw. uprzejmej nieuwagi, czyli zachowaniu, które zapewnia prywatność innemu użytkownikowi³⁵.

2.1.5. Wielofunkcyjność agory

W literaturze użyty został termin współczesnej agory określający dzisiejsze ośrodki społeczno-usługowe. Związane jest to z już wcześniej opisanymi nawiązaniem do starożytnych, centralnie usytuowanych, przestrzeni publicznych. Należy również uwzględnić aktywności, które nie wynikają bezpośrednio z projektowanych funkcji obiektów i ich założeń programowych. Poza organizowanymi wydarzeniami, do listy aktywności można dołączyć aktywności wynikające z codziennych potrzeb mieszkańców. Są to mniejsze aktywności o charakterze cyklicznym, do których należą przykładowo lekcje tańca, jogi, cotygodniowe targowiska, spotkania ze znajomymi czy prostu spacer. O agorze nie należy myśleć wyłącznie w kontekście zorganizowanych wydarzeń, jak wiece polityczne, relacje mistrzostw piłki nożnej czy letni koncert symfoniczny. Zdaje się oczywiste, że wydarzenia cykliczne odgrywają dużą rolę w życiu kulturalnym i społecznym mieszkańców (wysoka frekwencja) – ale nie spełniają one wymagań codziennych potrzeb mieszkańców, jako uczestników życia miejskiego. Wielość aktywności, bezpośrednio niekojarzących się z kulturą mogą zapewnić układy, w których zaprojektowano funkcje wychowawcze, medyczne czy handlowe. Takie założenia nie wykluczają organizacji wydarzeń na większą skalę, np. jeśli posiadają plac czy salę dostosowaną do odpowiedniej liczby osób. Opisywane rozwiązanie może pozornie okazać się odpowiednie wyłącznie dla skali dzielnicy, małego miasteczka czy tzw. miejskiej wsi. W Niemczech w około 600 mniejszych miastach niemieckich (odpowiadających skalą polskim miastom gminnym) znajduje się ponad 1000 sal widowiskowych. Są one technicznie wyspecjalizowane do organizacji spektakli muzycznych i teatralnych. Z danych wynika, że w miastach, w których liczba ludności nie

33 Lorens Anna, *Fenomen...* s.28

34 Kowicki Marek, *Współczesna...* s. 37

35 Bierwiaczonek Krzysztof, *Spoteczne...* s. 133-134

przekracza 20 tysięcy, przypada jedna sala widowiskowa na około 11 tysięcy mieszkańców. Zatem nie są to przypadki wielofunkcyjnych agor a raczej wyspecjalizowanych obiektów, które mogą w mniejszych społecznościach przejmować funkcje agory³⁶.

2.1.6. Cykl życia ośrodków a elastyczność architektury

Powyżej nawiązano do cykliczności aktywności. Można ją również usystematyzować pod względem zmian dziennych, tygodniowych, sezonowych czy rocznych i dopasowujących się do nich programów użytkowych. Rozpoczynając od doby – ta dzieli się na dwie pory: ranną łączoną z wczesnopopołudniową oraz popołudniowo-wieczorową³⁷. Pierwsza związana jest głównie z handlem i opieką socjalną, druga – z kulturą, a w tym ze sportem oraz oświatą. W cyklu tygodniowym najistotniejszą rolę pełnią dni wolne, czyli głównie weekendy, podczas których organizowane są wydarzenia społeczności lokalnych. W cyklu rocznym istotne są przede wszystkim wydarzenia zapisane na stałe w kalendarzu – są to obrzędy, obchody świąt, i rocznic. Cykliczność w pewien sposób zmusza projektantów do uniwersalnej architektury lub tymczasowej oraz projektowania hybrydowych przestrzeni publicznych odpowiadających rytmowi życia. Aktywność użytkowników w miejskich przestrzeniach wydaje się być chaotyczna, jednak okazuje się, że jest wynikiem kulturowo uwarunkowanych reguł³⁸. Na przestrzeni lat ulega zmianie również funkcjonalność ośrodków. Powodem zmian są czynniki demograficzne i rozwojowe. Dużo większy ruch w miastach, poziom wykształcenia czy poziom dobrobytu to niektóre z czynników wpływających na te zmiany w potrzebach funkcjonalnych. W takich przypadkach architekci zatrudniani są np. do modernizacji, adaptacji czy rozbudowy.

2.1.7. Wielofunkcyjność i wieloużytkowość ośrodków

W związku z powyższym należy podkreślić zapotrzebowanie na architekturę elastyczną pod względem technicznym i przestrzennym, związaną głównie z tzw. jednoprzestrzennością, czyli tworzeniem formy placu zadaszego i wydzielonego. Przestrzeń może być zaadoptowana na potrzeby wydarzenia monofunkcyjnego, np. sportowego lub wielofunkcyjnych aktywności – spotkaniom przy kawie, przy szachach, kursie jogi czy rękodzieła. Cecha wieloużytkowości jest cenna pod względem ekonomicznym i może być wartością przekonującą inwestorów do zaangażowania w kulturotwórcze inwestycje, ponieważ opisywana cecha obiektów sprzyja wynajmom na okolicznościowe wydarzenia, co przynosi bezpośredni dochód. Wnętrza obiektów powinny odznaczać się minimalizmem, który łatwo przyjmuje elementy wyposażenia wizualnego, które można zmieniać w zależności od potrzeb. Przykłady europejskie wskazują, że wiodąca funkcja obiektów kulturowych może być ulegać zmianie. W Ransbach-Baumbach w sali teatralnej możliwe jest ustawienie stołów dla ponad 500 osób podczas biesiady kulinarnej, dlatego w budynku znajduje się, oprócz zaplecza scenicznego, zaplecze kuchenne. Projektanci wyraźnie dostosowali projekt budynku od określonych wcześniej potrzeb

36 Kowicki Marek, *Współczesna...* s. 11, 23

37 Op. cit. s. 36

38 Bierwiaczonok Krzysztof, *Spoleczne...* s. 131-132

mieszkańców³⁹.

Wieloużytkowość jest koncepcją, w której wielość aktywności zapewniona jest nie tylko dzięki odpowiedniemu wyposażeniu, ale przede wszystkim negacji założeń wielofunkcyjności polegających na połączeniu ze sobą monofunkcyjnych segmentów w jedno założenie, co jest wygodne w definiowaniu zarówno przez inwestorów, jak i często projektantów. Problemem przestrzennym w projektowaniu obiektów wielofunkcyjnych jest ich lokalizacja, czyli najczęściej zajmowanie wolnych działek bez refleksji o połączeniach przestrzeni społecznych.

2.1.8. *Otwartość i partycypacja jako istotne elementy w codziennym życiu kulturowym*

Problemy w użytkowaniu wspólnych przestrzeni mogą wynikać z odmiennych potrzeb i preferencji mieszkańców oraz turystów, szczególnie w dobie globalizacji. Osiągnięcie wspólnych celów możliwe jest dzięki dialogowi i partycypacji⁴⁰. Mieszkańcy stają się coraz częstszymi uczestnikami procesów inwestycyjnych, co pozwala faktycznie spełnić ich oczekiwania. Również wewnętrzna wrażliwość, budząca autodyscyplinę i otwartość na drugiego człowieka wspomaga proces projektowy. Komfort użytkowania przestrzeni nie wynika jedynie z jego ukształtowania, ale też formy użytkowania. W literaturze podany jest przykład Teatru w de Meerpaal, gdzie architekci celowo pozostawili obiekt w nieukończonym stanie. Poza transmisją telewizyjną, ściany niewybudowane na pełną wysokość zachęcały uczestników do uczestnictwa w przedstawieniu, dzięki przenikaniu dźwięków poza przegrody. Proces ten miał swój negatywny skutek - dźwięki życia ulicznego zakłócały aktorom pracę, a widzom - odbiór. Mieszkańcy niejako zmuszeni zostali do osiągnięcia kompromisu w tej spornej sytuacji. Wolność jednostki z poszanowaniem odmiennych upodobań dotyczy raczej dziedziny socjologicznej, natomiast na tym przykładzie można zauważyć jak architektura stymuluje dialog i potrzebę otwarcia na odmienne stanowiska⁴¹.

2.1.9. *Lokalizacja obiektów kultury w mieście*

Łatwość w dostępności do ośrodków społeczno-usługowych, bez znaczenia od skali założenia i liczby ludności, jest istotna. Dlatego takie obiekty powinny być lokalizowane przy przystankach komunikacji, co zwiększa ich intensywność użytkowania. Takie rozwiązanie również sprzyja korzystaniu z przestrzeni przyległych budynkom, np. w trakcie oczekiwania na środek komunikacji.

39 Kowicki Marek, *Współczesna...* s. 42, 45

40 Nieroba Elżbieta, *Pomiędzy dobrem wspólnym a elitarnością. Współczesny model muzeum. Seria: Studia i monografie nr 528*, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, ISBN 978-83-7395-694-0, s. 118-119

41 Kowicki Marek, *Współczesna...* s. 33-35, 42

2.2. Studium przypadków

Problematyka kształtowania ośrodków społeczno-usługowych jest wpisana w proces kształtowania miast, a w związku z ciągłymi zmianami cywilizacyjnymi nie można określić uniwersalnego zbioru zasad w kształtowaniu danych przestrzeni, tym bardziej, że specyfika tego problemu polega na dostosowaniu projektu do charakteru miejsca i mieszkańców. Wydaje się być słuszne poszukiwanie przykładów realizacji uznanych za udane i analiza ich w celu zrozumienia, co decyduje o danym sukcesie, dlatego poniżej wybrano kilka realizacji spełniające powyżej opisane kryteria. Na potrzeby pracy zawężono obiekty do lokalizowanych w centrach miast europejskich.

Historyczne centra miast mogą być w całości turystycznymi przestrzeniami dzięki swojej multifunkcjonalności. Natomiast można wyróżnić dzielnice lub ich części poświęcone konkretnej funkcji, co może być wynikiem XIX-wiecznego rozwoju miast czy współczesnych trendów w rewitalizacjach⁴². Dlatego poniższe przykłady są zróżnicowane pod względem skali założenia i obejmują zarówno dzielnice, jak i całe sieci kulturotwórcze.

2.2.1. Sieci powiązań obiektów kultury z przestrzeniami publicznymi oraz hybrydowe przestrzenie Europy

W wielu miastach europejskich charakterystyczne są działania kompleksowe przy projektowaniu nowych obiektów kultury. Często lokalizuje się je blisko znanych już miejsc miejskich lub poprzez rewitalizacje terenów zdegradowanych. W taki sposób powstają sieci powiązań obiektów również przy wykorzystaniu sąsiednich ich terenów przekształcanych na przestrzenie publiczne często uwzględniające walory przyrodnicze.

Kataońska stolica – Barcelona - słynie z realizacji Gaudiego. Jest to jedna ze składowych społeczno charakteru miejsca, a kolejną z nich jest wielkoskalowa współczesna restrukturyzacja wraz z rozwojem sieci przestrzeni publicznych, którego celem było stworzenie warunków do kultywowania tradycji. Centrum Kultury Współczesnej przedstawione na rys. 2.1. jest jedną z ważniejszych inwestycji projektu „Place Barcelony” i zostało zaprojektowane przez Helio Pinon i Alberta Viaplana. Obiekt został zaadoptowany na funkcję kulturotwórczą po istniejącym tam hospicjum. Wielofunkcyjność rewitalizowanego obszaru opiera się na przekształcaniach samego obiektu na segmenty: audytorium, bibliotekę, sale wykładowe i inne pomieszczenia nieskonkretyzowane programowo. Centrum kulturalno-naukowe jest dostosowane do organizacji wydarzeń kulturalnych, wykładów naukowych związanych ze społecznością i wystaw stałych oraz czasowych związanych ze sztuką: fotografią, architekturą, kinematografią. Zaletą centrum jest również umożliwiające codzienne użytkowanie obiektu, dzięki ofercie regularnych aktywności związanych z tańcem, muzyką i seminariami. Kolejną realizacją ośrodka społeczno-usługowego jest zlokalizowane w pobliżu centrum miasta Muzeum Sztuki Współczesnej, adoptowane przez architekta Richarda Meiera. Zaletą

42 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 38-39

zaprojektowanej sieci przestrzeni publicznych jest plac przy opisywanych obiektach.



Rys. 2.1. Centrum Kultury Współczesnej w Barcelonie

Życie kulturalno-społeczne mieszkańców stymuluje również Pałac Muzyki Katalońskiej projektu Domenecha i Montanera. Obiekt można raczej zakwalifikować do monofunkcyjnych budowli, ale istnieje w sieci wielofunkcyjnego ośrodka społeczno-usługowego, w którym odległości pomiędzy poszczególnymi realizacjami wynoszą maksymalnie 1,3 km. Przy pałacu funkcjonuje plac o układzie amfiteatralnym z siedziskami.

Kolejną składową ośrodka społeczno-usługowego jest zmodernizowana hala targowa Mercat de Santa Caterina. Jest to obiekt wyróżniający w tkance miejskiej i obecny na liście turystów, jednakże służący swoją funkcją przede wszystkim mieszkańcom. Zagospodarowanie przy obiekcie również dopełnia plac i kawiarnia sprzyjająca spotkaniom.

Założenie niewątpliwie było kreowane dla lokalnej społeczności, ale przyjazność przestrzeni nie wyklucza ruchu turystycznego. Program ośrodka dopełniają punkty gastronomiczne. Architektura dwóch pierwszych obiektów jest spójna. Prostota w formie jest niewątpliwie rozwiązaniem nowoczesnym. W trzecim projekcie została spełniona cecha przezroczystości przestrzeni w najłatwiejszy sposób – poprzez przeszklenia na całą wysokość kondygnacji. Kameralność i otwartość całego ośrodka wspiera mała architektura. W Barcelonie dostrzeżono potencjał obiektów historycznych w planie rewitalizacyjnym, w którym narzędziami były adaptacja i modernizacja. Taka decyzja nie wykluczała projektu dynamicznego w formie, jakim jest hala targowa. W Barcelonie słusznie zauważono również, że oprócz samych obiektów kultury istotna jest jakość przestrzeni im przyległych oraz ich charakter prospołeczny⁴³.

Innym przykładem miasta wykorzystującym historyczne obiekty oraz wprowadzającym nowe elementy w tkance miejskiej w celu utworzenia sieci powiązań kultury jest Wenecja będąca ośrodkiem kulturalnym i turystycznym. Na przestrzeni wieków układ o organicznym charakterze został zachowany, mimo przebudowywanej sieci kanałów i małych wysp. W okresie

43 Jędrzyko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Społeczna...* s. 77-75

międzywojennym powstał kompleks Porto Marghera z przestrzenią publiczną w postaci Placu św. Marka z Piazzetta. Historyczna część miasta stanowi multifunkcyjną przestrzeń kultury. Zawiera wiele obiektów o wysokich walorach architektonicznych, takich jak muzea, galerie, kościoły. Prestiżowy obiekt założony przez Peggy Guggenheima – Muzeum Sztuki Współczesnej znajduje się w nigdy nieukończonym XVIII-wiecznym Palazzo Venier dei Leoni. Ponadto w sąsiedztwie znajdują się dwa obiekty Francis Pinot Foundation – Palazzo Grassi oraz Punta della Dogana, czyli dawna komora celna, zmodernizowana przez architekta Tadao Ando w 2006 roku z utrzymanym minimalistycznym wnętrzem przedstawionym na rys. 2.3. Wymienione obiekty znajdują się na trasie pieszej i odległości między nimi nie są większe niż 0,7 km. Ostatnie dwa – znajdują się na reprezentacyjnym półwyspie miejskim obok Santa Maria della Salute. Szczególnie istotnym obiektem jest opera Teatro la Fenice ze względu na kształtowanie tożsamości i marki miasta od XVII wieku, jako europejskiej stolicy opery⁴⁴.



Rys. 2.2. Muzeum Sztuki Współczesnej w Wenecji



Rys. 2.3. Wnętrze Punta della Dogana

W Londynie przekształcono nadrzeczne tereny poprzemysłowe, tworząc dzielnicę sztuki i kultury. Southbank Centre jest jednym z największych centrów sztuki odwiedzanych przez około 22 miliony ludzi rocznie. Swój sukces zawdzięcza rewitalizacji nabrzeża Tamizy po

44 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 30

II wojnie światowej. Proces ożywienia polegał między innymi na utworzeniu programu nowych obiektów kulturalnych. Wybudowane centrum sztuki w 1951 roku, dzięki swojej lokalizacji, posiada widok na panoramę miasta. Połączone jest z dzielnicą teatrów – West End – za pomocą m.in. Waterloo Bridge, więc znajduje się w pobliżu Royal National Theater oraz National Film Theater i jednej z najbardziej rozpoznawalnych atrakcji turystycznych miasta – London Eye. Southbank Centre przylega do promenady nad Tamizą łączącej otwarte przestrzenie publiczne i inne obiekty kulturotwórcze, takie jak Tate Modern i The Globe⁴⁵. Obiekty połączone są z drugim brzegiem rzeki za pomocą kładki projektu architekta Normana Fostera. Program Southbank Centre obejmuje wydarzenia zróżnicowane muzycznie, artystycznie oraz literacko. Najważniejszym obiektem dzielnicy jest muzeum Tate Modern znajdujące się w adaptowanym budynku przemysłowym. Hol główny znajduje się w pomieszczeniu o długości 150 metrów, wysokim na sześć kondygnacji, z którego usunięto turbiny. Hol jest przestrzenią półpubliczną dostępną od placu przylegającego do budynku. Na rys. 2.4. widoczny jest budynek Tate Modern połączony jest z mostem Millenium Fostera⁴⁶.



Rys. 2.4. Widok na Tate Modern i Millenium Bridge

Lokalizację nadwodną na obiekty kultury wybrano również w Oslo, położonym nad zatoką Oslofjorden. Tożsamość miasta jest ściśle związana z wodą, naturą (fiordami), przemysłem i terenami portowymi. Tereny o swojej pierwotnej funkcji, w związku ze zmianami ekonomiczno-gospodarczymi, przestały być użytkowane. Z tego powodu zdecydowano o transformacji i rehabilitacji tych obszarów nadwodnych pod nazwą Projekt Bjorvika 2020 (od nazwy półwyspu). Zakładano zmiany funkcjonalne poprzez wprowadzenie obiektów kultury oraz przestrzeni publicznych – placów łączonych promenadą. Zadbano również o budowanie ścieżki wrażeń dla użytkowników przestrzeni dzięki kolejce linowej z widokiem na miasto oraz punktem widokowym na dachu opery. W projekcie istotne było łączenie obiektów z naturą i wysoka hierarchizacja wysp. Najważniejszą realizacją architektoniczną, tworzącą bramę miasta, jest Norweska Narodowa Opera zlokalizowana w strategicznym miejscu miasta, między dworcem kolejowym a przystanią promową. Ideą architektoniczną było nawiązanie obiektu do jego lokalizacji – biała bryła miała przypominać górę lodową wyłaniającą się z wody.

45 Lorens Anna, *Fenomen...* s. 16

46 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 56-57

Wieloużytkowość obiektu została zapewniona poprzez możliwość łączenia pomieszczeń. Przy obiekcie znajduje się plac-dywan, który prowadzi na tarasy na dachu, co jest widoczne na rys. 2.5. W sąsiedztwie powstał obiekt Muzeum Eduarda Muncha oraz Stevensen Museum Collection (na półwyspie Pauselkia). Bliskie odległości między obiektami kultury umacniają sieć połączeń hybrydowej dzielnicy. Ostatnie dwa obiekty charakteryzują się dynamizmem z poszanowaniem otaczającej natury. Przykrytą współczesną agorą układu jest foyer pełniące funkcję przestrzeni publicznej z punktami gastronomicznymi i innymi lokalami usługowymi. Na sukces Projektu Bjorvika 2020 składa się jeszcze zmienny program, który zachęca użytkowników do odwiedzania miejsca wielokrotnie⁴⁷.



Rys. 2.5. Widok na Norweską Narodową Operę w Oslo

Niektóre sieci powiązań obiektów kultury nie są wyłącznie współczesną wizją architektów i urbanistów, a mogą być wynikiem wieloletnich planów. Kunstareal jest dzielnicą rozwijającą się w centrum Monachium od około 200 lat. Właśnie tutaj zdecydowano o lokalizacji prestiżowych obiektów kultury. Wynikało to przede wszystkim z wizji mecenatów królów bawarskich, którzy już w tamtym okresie chcieli promować miasto jako europejskie centrum nauki, kultury i sztuki. Zespół budynków publicznych przy Konigplatz powstał obok słynnego monachijskiego zespołu muzealnego z trzema Pinakotekami. Kunstareal uznane jest za dzielnicę sztuki właśnie dzięki temu założeniu. Plac został zaprojektowany przez Karla von Fishera, a Glipoteca przez Leo von Klenze w 1830 roku. W centrum dzielnicy znajdują się jeszcze Muzeum Sztuki Antycznej i Propyleje⁴⁸.

2.2.2. Rewitalizacje w Bilbao i Barcelonie z nowymi obiektami kultury

W 1997 roku zostało zrealizowane Muzeum Guggenheima w Bilbao na zdegradowanych obszarach pokolejowych przy rzece Nervion w Bilbao. Dekonstrukcyjny, dominujący w przestrzeni, budynek znajduje się na osi widokowej prowadzonej z historycznego centrum. Zatrudnienie stararchitektra – Franka Gehry'ego do tej inwestycji wynikało z przyjętej

⁴⁷ Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 89-91

⁴⁸ *Op. cit.* s. 46-47

polityki miejskiej, mającej na celu promowanie Bilbao jako ośrodek kulturalny oraz miasto uniwersyteckie, a nie przemysłowe. Po zrealizowaniu projektu Gehry'ego, wzdłuż nabrzeża zaczęły powstawać nowe układy urbanistyczne, pojedyncze obiekty i przestrzenie publiczne projektów C. Pelli, S. Calatravy, N. Foster'a oraz Z. Hadid. Również Philip Starck miał udział w rozwoju dzielnicy dzięki projektowi Centrum Kultury Alhodiaga Bilbao. W nowej dzielnicy kultury powstało również Centrum Kongresowo-Koncertowe Euskalduna Jauregia, Uniwersytet de Deusto oraz nadrzeczny park. Rewitalizacja przyniosła nieoczekiwane wysokie korzyści w postaci ponad milionowej liczby turystów i spadku bezrobocia o 20 punktów procentowych⁴⁹.

Podobna sytuacja miała miejsce w Barcelonie, gdzie rewitalizacja śródmieścia rozpoczęła się od pojedynczego obiektu opery, którego realizacja spowodowała późniejsze nowe inwestycje w sąsiedztwie. Zanim to miało miejsce, dzielnica El Raval pozostawała zaniedbywana, mimo powstających wielu nowych przestrzeni publicznych w latach 1989-1999 z powodu Igrzysk Olimpijskich. Budynki były w złym stanie technicznym, a społeczność zamieszkująca El Raval była uznawana za margines społeczny. W tej tkance znajduje się Gran Teatre del Liceu – do niedawna jedyny ważny obiekt, który został w dużej części zniszczony podczas pożaru w 1994 roku. Przeprowadzono projekt adaptacji i przebudowy, z czego pierwotna substancja materialna stanowiła 30% współczesnego obiektu. Ze względu na sukces inwestycji i centralne położenie dzielnicy w mieście, postanowiono wprowadzić do zdegradowanej dzielnicy nowy program wzbogacony o funkcje edukacyjne i kulturalne. W latach 90. XX wieku powstały w dzielnicy dwa z najważniejszych obiektów kultury w mieście, czyli Centrum Kultury Współczesnej oraz Muzeum Sztuki Współczesnej (MACKBA) składające się na hybrydową przestrzeń kultury przedstawioną na rys. 2.6.



Rys. 2.6. Muzeum Sztuki Współczesnej w Barcelonie

Pierwszy obiekt powstał w wyniku adaptacji budynków nieistniejącego już klasztoru i jego rozbudowy o nowe segmenty, w tym MACKBA i centrum kultury FAD oraz CERC. W projekcie uwzględniono połączenie budynków z przestrzeniami publicznymi – placem Placa dels Angels i skwerem. Kolejne obiekty wchodzące w skład wielofunkcyjnej dzielnicy to dwie szkoły,

49 Op. cit. s. 65-67

budynki uniwersytetu, dwa teatry oraz Biblioteka Katalońska. Do pracy nad budynkiem-symbolem dzielnicy został zatrudniony stararchitekt – Richard Meier. Kompleksowe działania w opisaney części El Raval spowodowały dalszy rozwój dzielnicy na południu i w centrum dzielnicy – między innymi utworzono Muzeum Morskie, Centrum Sztuki Santa Monica, Filmotekę Katalońską oraz przestrzeń publiczną Rambla del Raval, która znajduje się w miejscu wyburzonych ze względu na stan techniczny zespołów zabudowy. Elementem charakterystycznym tego założenia jest rzeźba kota Fernanda Botero. Realizacja powstała dzięki partnerstwu publiczno-prywatnemu i dofinansowaniu z funduszy UE⁵⁰.

2.2.3. *Hybrydowe obiekty kultury w Paryżu, Toruniu i Krakowie*

Centrum Pompidou uważane jest za pierwowzór hybrydowych obiektów kulturotwórczych. Wielofunkcyjność i rozwinięty program obiektu stanowią o wyjątkowości budynku, jako nietypowego dla tradycyjnych rozwiązań centrów kultury. Niektóre z funkcji centrum to biblioteka, sale konferencyjne galerie, kino czy forum informacyjne. W Centrum Pompidou znajduje się również Instytut Wzornictwa Przemysłowego i Narodowe Muzeum Sztuki Nowoczesnej. Budynek projektu architektów Richarda Rogersa i Renzo Piano jest jednym z trzech kluczowych elementów dzielnicy kultury z sąsiadującymi przestrzeniami publicznymi. Otwartość i dostępność centrum umożliwia integrację mieszkańców i turystów. Muzeum miało być oparte o projekt „zasadę demokrytyzacji dostępu do sztuki”⁵¹. Powszechnie znany obiekt stał się katalizatorem zmian w paryskiej dzielnicy⁵².

Hybrydowe realizacje zdarzają się również w Polsce i należy do nich Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu znajdujące się w prestiżowej lokalizacji – w narożniku Jordanek sąsiadujących z historyczną tkanką miejską. W planie obiekt składa się z dziewięciu segmentów – najbardziej okazałym jest przeszklony walec z widoczną z zewnątrz klatką schodową, widoczną na rys. 2.7., będącą najważniejszym detalem wnętrzarskim dla centrum. Tradycja budowlana została kontynuowana za pomocą cegły, jednakże charakter architektury jest bardzo nowoczesny w swoim minimalizmie. Budynek jest częściowo transparentny i otwarty na przestrzenie publiczne od strony miasta i wnętrza samego założenia. Poza dominującymi funkcjami wystawienniczymi, w budynku znajdują się audytorium, sala edukacyjna, biblioteka i kawiarnia. Sale wystawiennicze są wielofunkcyjne, umożliwiające zróżnicowane wystawy. W CSW Znaki Czasu swoją wystawę mieli między innymi David Lynch⁵³ (ceniony reżyser, który odwiedził Toruń podczas Festiwalu Camerimage w Bydgoszczy) oraz Marina Abramovic⁵⁴ (prekursora sztuki performansu). Taras obiektu miał w założeniu pełnić funkcję miejsca do

50 Op. cit. s. 60-64

51 Nieroba Elżbieta, *Pomiędzy...* s. 73

52 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe ...* s. 135-136

53 Giedrys Grzegorz, *Camerimage 2017: David Lynch otworzył swoją wystawę w CSW*, [online: 8.01.2020], <https://wyborcza.pl/7,75410,22636774,david-lynch-w-toniu-wielka-wystawa-w-csw-zdjecia.html>

54 Plinta Karolina, *Marina Coelho Abramović Adams. „Do czysta” w CSW Znaki Czasu*, [online: 8.01.2020], <https://magazynsum.pl/marina-coelho-abramovic-adams-do-czysta-w-csw-znaki-czasu/>

organizowania wydarzeń muzycznych czy teatralnych⁵⁵.



Rys. 2.7. Centrum Sztuki Współczesnej Znak Czasu

Jedną z najważniejszych realizacji hybrydowych w Polsce ostatnich lat jest wybudowany w 2012 roku w prestiżowej lokalizacji Krakowa Małopolski Ogród Sztuki. Ceniona lokalizacja obiektu wynika z obszaru XIX-wiecznych umocnień Twierdzy Kraków wpisanych na listę UNESCO, sąsiedztwa Plant i kamienic o wysokich walorach architektonicznych. Realizowany obiekt powstał w miejscu ujeżdżalni koni, co posłużyło projektantom za inspirację, ponieważ wykorzystali elementy XIX-wiecznego założenia. Główne funkcje budynku to sala teatralna (wielofunkcyjna dzięki ruchomej widowni), sala kinowa (również wielofunkcyjna), mediateka, księgarnia i kawiarnia. Obiekt ma być otwarty na twórców kultury dzięki udostępnionym im przestrzeniom. Idea projektantów Ingarden & Ewy Architekci polegała przede wszystkim na projektowaniu obiektu nowoczesnego, odróżnialnego w tkance, jednakże przy pozostawieniu niezaburzonego charakteru miejsca. Mimo konieczności usunięcia ujeżdżalni ze względu na jej stan techniczny, architekci zdecydowali powielić zarys bryły nieistniejącego obiektu z wykorzystaniem jego materiału rozbiórkowego. Przestrzeń publiczną przylegającą do Małopolskiego Ogrodu Sztuki stanowi skwer przed wejściem głównym⁵⁶.

2.2.4. *Wielofunkcyjne, wieloużytkowe i elastyczne obiekty kultury w Belgii, Niemczech i Norwegii*

W belgijskim Bobingen pierwszy współczesny obiekt kultury powstał w 1993 roku. Jego rozwiązania funkcjonalne są wciąż bardzo aktualne, głównie przez salę wieloużytkową na 416 widzów. Sala służy organizacji różnych wydarzeń – od sportowych i teatralnych po biesiadno-impresowe. Bryła budynku Singoldhalle składa się z trzech części, co można zauważyć na rys. 2.8. – środkowa jest przeszklona i stanowi foyer, w którym odbywają się biesiady, jednak

⁵⁵ Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe ...* s. 150-151

⁵⁶ Op. cit. s. 152-154

można ją połączyć z salą główną, dzięki przesuwным ażurowym ścianom i drzwiom. Sama sala może ulegać modyfikacjom w wyniku podziałów przez rozsuwane ściany. Wszystkie modyfikacje są możliwe dzięki programowi funkcjonalnemu uwzględniającemu zaplecze kuchenne i zapotrzebowanie na duże powierzchnie magazynowe⁵⁷.



Rys. 2.8. Singoldhalle w Bobingen

W niemieckich miastach liczących zaledwie kilkanaście tysięcy mieszkańców powstają różne obiekty społeczno-usługowe. Jednym z nich jest Centrum Kultury Jean Degouys, które zostało zaprojektowane w Beloeil – Quevaucamps liczące 14 tysięcy mieszkańców. Ośrodek posiada salę z widownią na 400 osób cechującą się wieloużytkowością zapewnioną za pomocą teleskopowych platform, które umożliwiają szybkie składanie i rozkładanie widowni. Miejsce na demontowane elementy zostało zaprojektowane przy przyległym do sali depozycie. W ten sposób w sali możliwa jest organizacja np. wydarzeń sportowych czy jarmarków. Obiekt został wykonany według projektu architekta G. Gaelhena⁵⁸.

Wieloużytkowość oraz wielofunkcyjność może być uzyskana za pomocą projektowania architektury elastycznej. Taką realizację posiada małe norweskie miasto Molde charakteryzujące się unikatowym, malowniczym krajobrazem. Tożsamość miasteczka budowana jest również na sportowych wydarzeniach wynikających z położenia. Sport i turystyka to główne elementy wyjściowe do wielu wydarzeń kulturalnych w ciągu całego roku. W Molde odbywają się między innymi festiwale jazzowe oraz literackie w Teatret Vart docenianym w kraju za walory widowiskowe. Teatr zlokalizowany jest w centrum miasta w połączeniu z naturalnymi uwarunkowaniami fiordów i gór – nie tylko w zakresie kształtowania widoków, ale także użytego lokalnego granitu. Program obiektu wychodzi również poza wewnętrzne ściany budynku na jego dach. Elastyczność budynków wynika z opracowania przez architektów programu

⁵⁷ Kowicki Marek, *Współczesna...* TAB. 10

⁵⁸ Op. cit. TAB. 6

funkcjonalnego, który umożliwiłby realizację wydarzeń w skali lokalnej i globalnej. Zostało to uzyskane za pomocą wielofunkcyjności pomieszczeń. Wartość dodaną dla obiektu stanowi jako odporność na zmiany klimatyczne, niezwykle istotne w czasach katastrofy klimatycznej. Przestrzeń publiczna przy obiekcie zrealizowana jest w formie otwartej, między innymi przez zewnętrzne amfiteatry i przyległe kawiarnie⁵⁹.

2.2.5. Przezroczystość Kunsthaus Bregenz w Austrii

Cechę przezroczystości reprezentują dwa budynki Kunsthaus Bregenz w Austrii projektu Petera Zumthora. Łączenie przestrzeni zewnętrznych i wewnętrznych odbywa się również za pomocą przeszkleń widocznych na rys. 2.9. Obiekty częściowo również oddają wrażenie dostępnych i otwartych oraz umożliwiających kontemplację. Sprzyjająca spotkaniom jest część kawiarniana z księgarnią. W projekcie jednak odczuwa się wyraźny kontrast między architekturą masową i wysoką. Drugi obiekt jest odizolowanym w odbiorze budynkiem dla artystów, czyli grupy społecznej wyrysowanej i, w tym przypadku, izolowanej od życia miejskiego. Architektoniczna atrakcyjność realizacji nie polega tutaj na dynamicznej, oryginalnej bryle, lecz po prostu na zgodności z Triadą Witruwiusza, do której dodano cechy integrujące⁶⁰.



Rys. 2.9. Kunsthaus Bregenz w Austrii

2.2.6. Wspólnotowość w założeniach różnej skali

Wspólnotowość może przejawiać w korzystaniu z przestrzeni zarówno zamkniętych i kameralnych, jak i otwartych, także turystycznych. Powiązań społecznych można doszukiwać się w obiektach o zmiennych użytkownikach, np. w przestrzeni co-workingowej łączącej freelancerów, przedstawicieli wolnych zawodów. Innym przykładem nielicznego zgrupowania są stali goście bistro Charlotte w Warszawie projektu Tomka Rygalika stymulującego integrację i sprzyjającego wspólnej biesiadzie, dzięki projektowi Common Table. Wymienione projekty oparte są na dwóch cechach dostępności i atrakcyjności przestrzeni. Piazza del Campo w Sienie to miejsce

59 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 141-142

60 Lorens Anna, *Fenomen...* s.24

kultywowania tradycji w trakcie całego cyklu dobowego, co jest widoczne na rys. 2.10. Na placu o wachlarzowym układzie odbywają się ceremonie sportowe od XIV wieku. Elementami placu są Torre del Mangia i fontanna Fonte Gaia⁶¹. Natomiast sierpniowe spotkania muzyków są tradycją sięgająca średniowiecza, świadcząca o silnej wspólnotowości.



Rys. 2.10. Piazza del Campo

2.2.7. *Le Grau-du-Roi we Francji – teatralność Palais des Sports et de la Culture*

Ośrodek sportowo-kulturalny w Le Grau-du-Roi jest założeniem architektoniczno-urbanistycznym przy kanale wpływającym do Morza Śródziemnego, dlatego nadano charakter promenady temu miejscu wynikający z kultywowania tradycji w projektowaniu promenady, które stanowi główną oś założenia. Przejście głównym ciągiem można porównać do ścieżki wrażeń, przez zaprojektowane zróżnicowane wnętrza urbanistyczne, a przede wszystkim – schody amfiteatralne przylegające do osi. Widoki z poziomu człowieka zostały zaprojektowane w intrygujący użytkowników sposób przez nieoczywisty przebieg ścian wydzielający przestrzeń⁶².

2.2.8. *Parc de La Villette – nowoczesny park kultury*

Na terenach dawnych rzeźni w Paryżu zaprojektowano park o funkcjach rekreacyjnych, edukacyjnych i kulturowych. Efektem był hybrydowy park miejski z pawilonami autorstwa Bernarda Tschumiego zaprojektowanymi na siatce ortogonalnej. W parku powstało Miasto Muzyki (po wchodniej stronie założenia) oraz Teatr Paris-Villette. Miasto Muzyki zostało zaprojektowane przez Christiana de Portzamparc, który otrzymał Nagrodę Prizkera po tej realizacji. Innym kluczowym elementem parku jest Muzeum Nauki i Techniki oraz kino sferyczne La Geode znajdujące się w kuli o średnicy 36 metrów widocznej na rys. 2.11. Wszystkie architektoniczne elementy są wpisane w układ zielony oraz niebieski, np. poprzez lokalizację kina sferycznego na wodzie. Proces inwestycyjny był długotrwały – powstawał przez 12 lat. Ze względu na swój sukces przyczynił się również do rozwoju sąsiednich części dzielnicy,

61 Lorens Anna, *Fenomen...* s. 30-40

62 Kowicki Marek, *Współczesna...* TAB. 24

zwiększenia ruchu turystycznego oraz modernizację infrastruktury⁶³. Założenie wielofunkcyjnego parku umożliwiło realizację różnych aktywności mieszkańcom i turystom, przykładowo park jest miejscem spotkań subkultur⁶⁴.



Rys. 2.11. Parc de la Villette

2.2.9. Walencki zespół kultury zintegrowany z zielenią i wodą

Miasteczko Sztuki i Nauki projektu stararchitekta Santiago Calatravy powstało na zdegradowanej przez powódzie dzielnicy. Zespół nowoczesnych budynków znajduje się na końcu zielonej sieci połączeń przestrzeni publicznej w mieście, przez co w klarowny sposób jest połączony z historyczną częścią Walencji. Skala projektu jest duża – obszar miasteczka stanowi ponad 350 tysięcy m² – i obejmuje obiekty związane z kulturą i nauką oraz otwarte przestrzenie publiczne z przemyślanymi otwarciami widokowymi. Architektura obiektów jest futurystyczna, czerpiąca z motywów natury i detali architektury gotyckiej. Głównymi materiałami wykorzystanymi do realizacji zostały beton, szkło i stal. Dynamiczne, wielokubaturowe formy kontrastują ze stonowanymi kompozycjami roślinnymi i płaskimi taflami wody przenikającymi między budynkami, tak samo jako jasna kolorystyka – z zielenią i niebieskością. Wrażenia widokowe spotęgowane są dzięki przemyślanym wnętrzom urbanistycznym, w których realizacje Calatravy odbijają się w taflach wody. Fenomen założenia stararchitekta polega na kompleksowości zespołu odbiegającego stylistycznie od sąsiedztwa. Składowe elementy założenia miasteczka to między innymi Pałac Sztuk, Muzeum Nauki, L'Hemféric, Agora i zespół budynków oraz przestrzeni oceanarium – najczęściej odwiedzany przez turystów obiekt zaraz po Muzeum Nauki. W jednym z budynków znajduje się również planetarium. Przestrzenie publiczne uzupełnione są o klub znajdujący się na uniesionej ponad teren pergoli o długości 32 metrów widocznej na rys. 2.12. Główną przestrzenią wielofunkcyjną jest Agora z 2009 roku, która została zaprojektowana tak, aby możliwe było zmiany jej kształtu i układu funkcjonalnego. Różnorodność form jest jednak czytelna w układzie dzięki osiowości całego założenia i jasnych relacji między poszczególnymi elementami. Program jest atrakcyjny zarówno dla turystów, jak i mieszkańców⁶⁵.

63 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 85-88

64 Lorens Anna, *Fenomen...* s. 44

65 Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe...* s. 100-104



Rys. 2.12. Pergola Miasteczka Sztuki i Nauki w Walencji

3. CZĘŚĆ DRUGA

3.1. Plac Teatralny w Bydgoszczy – wprowadzenie do problematyki terenu projektowego

W centralnej części miasta znajduje się zieleńiec o niskich walorach funkcjonalnych oraz przestrzennych. Ze względów historycznych i lokalizacyjnych stanowi on jeden z najbardziej potencjalnych kulturotwórczo miejsc w Bydgoszczy. Kolejną istotną jego cechą jest sąsiedztwo rzeki Brdy – kluczowego elementu krystalizującego układ i funkcjonowanie miasta. Niestety, opisywany obszar ulega degradacji, a we współczesnych procesach globalizacyjnych, korzystne jest kształtowanie nowoczesnej zabudowy złożonej z różnorodnych pod względem wielofunkcyjności obiektów kultury. Plac Teatralny mógłby stanowić ważny element na sieci przestrzeni publicznych dzielnicy kultury.

3.1.1. Problemy funkcjonalno-programowe Bydgoszczy

Bydgoszcz jest miastem o dużym udziale parków i innych terenów zielonych zlokalizowanych w granicach miejskich. Według danych Barbary Sierackiej-Nowakowskiej, aż 34,9 % powierzchni miasta stanowią tereny prawnie chronione z zakazem lub ograniczoną możliwością zabudowy ze względu na jednostki naturalne stanu przyrodniczego. Tkanka miejska jest bardzo zróżnicowana, a struktura funkcjonalno-przestrzenna staje się nieprzystosowana do potrzeb mieszkańców, co przejawia się w rozlewaniu się miasta poza jego granice i niewydolności w dostępności do szerokiej oferty programowej. Bydgoszcz jest podatna również na zagrożenia ekologiczne w wyniku procesów dezurbanizacji i fragmentaryzacji. Problematyka miasta skłania do opracowania wielopłaszczyznowych badań ekologicznych, kulturowych, przestrzennych i społeczno-gospodarczych w celu humanizacji rozwoju miasta, na który składają się między innymi bezpieczeństwo, ład, identyfikacji ze środowiskiem i społecznością oraz estetyczny, harmonijny układ sztucznych elementów środowiska. Miasto o zagubionych wartościach tkwi w procesie degradacji przestrzeni wpływającej na pogarszającą się jakość życia. Bydgoskie przestrzenie publiczne są oparte o układ placów i ulic wokół Starego Rynku, ulicy Mostowej, Gdańskiej i Wyspy Młyńskiej oraz Placu Teatralnego. Mimo, że układ jest zwarty, to cechuje się słabą czytelnością, ze względu na brak wzajemnych relacji funkcjonalno-przestrzenno-widokowych⁶⁶.

3.1.2. Brda – rzeka charakteryzująca miasto

Bydgoszcz leży nad Brdą, która daje możliwości rozwoju zapewniającego wysokie standardy jakości życia, dzięki przestrzeniom uwolnionym od zabudowy i zintegrowanym z naturą. Do lat 60. XX wieku Brda w centralnej części miasta była silnie eksploatowanym szlakiem transportowym. Europejskie miasta zlokalizowane nad rzekami, zmieniają swoje funkcje z przemysłowych na rekreacyjne, mieszkaniowe kulturowe i turystyczne⁶⁷. Walory

66 Sieracka-Nowakowska Barbara, *Potencjał...* s.10, 60, 62, 93

67 Op. cit. s. 66-67

przyrodnicze, w szczególności tak wyraziste jak ciągi niebieskie, mogą stanowić ważny element tożsamości regionalnej – tak właśnie jest w przypadku Bydgoszczy. Składają się na to między innymi różne obiekty inżynierskie widoczne wzdłuż linii rzeki, czyli mosty, kanały, śluzy i jazy, ale również budynki, np. spichlerze i młyny znajdujące się w niedalekim sąsiedztwie Siedziby BRE Banku przy Brdzie, Opery Nova i Placu Teatralnego, a przede wszystkim na Wyspie Młyńskiej z zabytkową strukturą. Wysoka wartość historyczna narzuca konieczność podejmowania racjonalnych działań konserwatorskich i restrukturyzacyjnych w budynkach przemysłowych na terenie Bydgoskiej Wenecji. Wyspa cechuje się unikatowymi walorami krajobrazowymi ze względów przyrodniczych i ekspozycyjnych. Znajduje się po drugiej stronie rzeki od Opery Nova. Ze względu na swoje duże oddziaływanie w rejonie Starego Miasta, powstała tam dobrze zorganizowana przestrzeń publiczna z terenem dostosowanym do organizacji imprez masowych z otwartymi schodami amfiteatralnymi. Jest to największe i najważniejsze miejsce rekreacji w centralnej części miasta. Jednakże uważa się, że proces restrukturyzacji Wyspy Młyńskiej przyczynił się do humanizacji jedynie w nieznacznym stopniu, ponieważ staje się miejscem konkurencyjnym dla układu Starego Miasta. Brda odgrywa nadrzędną rolę w kompozycji miejskiej ze względu na: czytelny, ciągły i powtarzalny w motywach układ, dominujący, silnie oddziałujący element układów, zróżnicowania naturalnej struktury w zurbanizowanej tkance dopasowującej się do miejscami meandrującej rzeki.

Rejon Brdy ma wiele zalet. Komunikacyjne – wynikają z różnych ciągów o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym oraz równoległości rzeki do głównej osi komunikacyjnej W-Z. Zespół śródmiejski oparty o średniowieczne układy założone przy korycie rzeki cechuje się zrównoważonym programem funkcjonalnym, zatem świadczy o potencjale kulturowym i dziedzictwie kulturowym. Nowe koncepcje rozwijane przy Brdzie powinny być oparte nie tylko na funkcjonalnej integracji, ale również społecznej – dotyczącej odzyskiwania wspólnych wartości i kultywowania tradycji historycznej. Ponadto należy zapewnić integrację systemów ekologicznych⁶⁸.

3.1.3. Historia Placu Teatralnego

Miasto lokacyjne powstało w 1346 roku. W układzie urbanistycznym XV-wiecznej Bydgoszczy za murami miasta, na Przedmieściu Gdańskim (dzielnicy handlowej), po drugiej stronie Brdy, powstał Klasztor Karmelitów⁶⁹. Właśnie w tym miejscu później powstał Teatr Miejski, który stanowił jeden z najważniejszych obiektów kulturalnych i ogólnodostępnych w mieście. Pierwszy gmach powstał na początku XIX wieku⁷⁰. Stosunkowo do liczby mieszkańców, zapotrzebowanie na obiekty kultury w mieście rosło. Obiekt znajdował się przy skrzyżowaniu ulic Mostowej i Focha⁷¹, przy których powstawały pierzeje zabudowy

68 Sierecka-Nowakowska Barbara, *Potencjał...* s. 70-79, 86

69 Op. cit. s. 101

70 Baziak Jolanta, *Przybytki Melpomeny. Architektura Bydgoszczy*, Bydgoszcz: Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego, 2008, s. 21

71 Jastrzębska-Puzowska Iwona, *Od miasteczka do metropolii. Rozwój architektoniczny i urbanistyczny Bydgoszczy w latach 1850-1920*, Toruń: Wydawnictwo Mado, 2005, ISBN 9788389886712, s. 43

kamienicowej, zróżnicowanej skalą wskutek przemian w Bydgoszczy. Przykładowo, kamienice przy ul. Focha 4 i 6 są odmienne pod względem kubatury (3-kondygnacyjne różnice w wysokości) i detalu, ponieważ jedna z nich powstała w połowie XIX wieku, a druga na początku XX wieku⁷². Do I wojny światowej, naprzeciwko Teatru Miejskiego, wybudowano dom towarowy według projektu architekta Fritza Weidnera. Dom towarowy z 1911 roku posiadał efektowną fasadę, mimo późniejszych zmian, dzisiaj wciąż w większości zachowaną⁷³.

Budynek teatru został usytuowany na fundamentach rozebranego kościoła karmelitów. Uroczyste otwarcie teatru przy pozostawionej wieży kościoła miało miejsce w dniu urodzin Fryderyka Wilhelma III. Prosty w formie gmach teatru był klasycystyczny. Frontowa elewacja została usytuowana równolegle do dzisiejszej ulicy Mostowej prowadzącej do nieistniejącego już ratusza. Po pożarze w 1835 r. teatr został odbudowany najprawdopodobniej w podobnej formie z widownią na 320 osób. Mimo zwiększenia liczby miejsc siedzących teatru, pojemność sali okazała się niewystarczająca. Duże zapotrzebowanie wynikało również ze względów politycznych - obiekt służył między innymi germanizacji.



Rys. 3.1. Teatr Miejski w Bydgoszczy

Propozycja rozbudowy teatru w drugiej połowie XX wieku wynikała ze wzrostu znaczenia budynku jako obiektu promującego sztukę. Priorytetowy wówczas był projekt kościoła, więc proces inwestycyjny był przekładany, jednakże projektanci byli już zatrudniani do pracy nad koncepcjami. Równolegle powstawało ich kilka, między innymi Eduarda Titza w 1865 roku oraz E. H. Howena z 1869 roku. Rozbudowa została rozpoczęta pod koniec lat siedemdziesiątych XIX wieku i dotyczyła głównie westybulu, dobudówek oraz fasady. Zapewne rozbudowa związana była z ożywieniem gospodarczym wynikającym z otrzymanych przez Niemców wpłat francuskich kontrybucji wojennych. Udzielano wówczas wielu pozwoleń budowlanych wpływających na korzystną koniunkturę budowlaną. W 1890 r. pożar całkowicie

72 Op cit. s. 62

73 Baziak Jolanta, *Przybytki ...* s. 71

zniszczył budynek. W tamtym czasie rozebrano również więźbę kościoła. Carl Meyer, jako miejski radca budowlany, rozpoczął podróż w celu zapoznania się z siedmioma gmachami teatrów w różnych miastach. Sprawozdanie z wyjazdu zawierało zestawienie kosztów i gabarytów obiektów, między innymi trzech projektu Heinricha Seelinga w Halle i Essen. Po przyjeździe do Bydgoszczy sporządzone zostały wytyczne dla projektu, które zawierały m.in. pozycje dotyczące wyposażenia obiektu w salę widowiskową na 800 osób, oświetlenie elektryczne, restaurację i lokale handlowe od strony ulicy, które w założeniu miały przynosić dochód na utrzymanie teatru⁷⁴. W celu ograniczenia kosztów zrezygnowano z ogłoszenia konkursu i od razu powierzono pracę nad projektem Heinrichowi Seelingowi. Z powodu trudności finansowej miasta, w projekcie założono przesunięcie restauracji w inne miejsce i zrezygnowano z powiększania obiektu o lokale handlowe. Teatr został podzielony funkcjonalnie na dwie części: pierwszą z nich była widownia z pomieszczeniami dla publiczności, a druga część - sceniczna z pomieszczeniami pomocniczymi. Rozwiązania zastosowane w Teatrze Miejskim były naśladownictwem innych. Widownia została zaplanowana na rzucie trzy czwarte koła, co charakterystyczne było dla drugiej połowy XIX wieku⁷⁵. Pierwowzorem takiego rozwiązania była realizacja teatru w Akwizgranie z 1813 roku. Następnie wykonano na ten wzór teatr w Kolonii projektu architekta Debuta i teatr Kremera w Akwizgranie. Zredukowano w tym projekcie również łoże, aby zmieścić więcej widzów amfiteatralnych. Takie rozwiązanie wprowadzono także w Bydgoszczy. Wzorowano się jeszcze na realizacjach Sempera i Wagnera, którzy wyraźnie oddzielali w formie część sceniczną oraz część widowni. Schering w Bydgoszczy rozbudował balkony i scalił tylną część widowni – takie rozwiązanie charakterystyczne jest również dla jego teatru w Duseldorfie i Dulfera w Duisburgu. Architekt czerpał inspiracje z motywów nowożytnych. Klasyczna architektura teatru była wynikiem wzorowania się projektanta na jego wcześniejszych realizacjach w Halle i Essen. Na rys. 4.1. widoczny jest gmach Teatru Miejskiego w jego ostatecznej formie w 1 połowie XX wieku. Obiekt spodobał się bydgoskim radnym i dzięki centralnej lokalizacji stał się integralną częścią krajobrazu miasta w latach trzydziestych XX wieku. W 1940 roku wykonano remont wnętrz, a w jednym z pomieszczeń urządzono studio radiowe. W 1945 roku obiekt został zniszczony⁷⁶, a koncepcję jego odbudowy odrzucono i w 1946 roku rozebrano frontową fasadę obiektu widoczną na rys. 3.2., pozbywając się całkowicie substancji materiałowej teatru, ostatecznie niszcząc zabytek.

74 Jastrzębska-Puzowska Iwona, *Od miasteczka...* s. 18, 22-23

75 Baziak Jolanta, *Przybytki...* s. 25

76 Kowalkowski Alfred, *Bydgoszcz dawna i dzisiejsza*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Komitetu 600-lecia Miasta Bydgoszczy, s. 87



Rys. 3.2. Widok na zniszczony Teatr Miejski

Decyzja ta zapadła na skutek „Programu prac nad uporządkowaniem miasta”, w którym zarządzono o zieleńcu w miejscu teatru. Dokument został opracowany przez Sekcję Urbanistyczną Komitetu Obchodów 600-lecia nadania praw miejskich⁷⁷. Zarządzono również o przesunięciu z placu symbolu Bydgoszczy – pomnika Łuczniczki. Na rys. 3.3 widoczny jest pomnik, a w tle ściana frontowa zburzonego teatru.



Rys. 3.3. Pomnik Łuczniczki

Zagospodarowanie otoczenia teatru w XIX wieku stanowiły głównie założenia teatralno-rozrywkowe, czyli *establisement*. Wzorowano się wówczas na rozwiązaniach londyńskich
⁷⁷ Sierecka-Nowakowska Barbara, *Potencjał...* s. 104

i wiedeńskich, ale w szczególności na kameralnych typach francuskich. W założeniach funkcjonalno-przestrzennych *establisement* miały być układami budynków i pawilonów wielofunkcyjnych, projektowanych w kompozycjach roślinnych. Ważnym elementem programowym były letnie lekkie przedstawienia teatralne lub koncerty⁷⁸. W Bydgoszczy ogród był funkcjonalnie wzbogacony o budynek z salą bankietową i altaną dla orkiestry. Istotne w skali całego miasta była również polityka i gospodarka przestrzenna, ponieważ utworzono dużą sieć takich założeń wzdłuż Kanału Bydgoskiego. Zaprojektowano różne ciągi piesze i miejsca spacerowe.

3.1.4. Bydgoskie obiekty kultury po II wojnie światowej

Sieć kultury jest strukturą artystycznych, kulturalnych i naukowych instytucji. Po II wojnie światowej w Bydgoszczy zaczęto budować inne obiekty kultury. W 1958 roku oddano do użytku Filharmonię Pomorską oddaloną od Placu Teatralnego o jeden kilometr. Jest to obiekt neoklasycystyczny projektu architekta Stefana Klajbora. Filharmonia cechuje się bardzo dobrymi cechami akustycznymi, dlatego sala koncertowa jest zaliczana do jednej z najlepszych w Europie. Filharmonia znajduje się w otoczeniu Szkoły Muzycznej, Akademii Muzycznej oraz Teatru Polskiego oddalonego o 300 metrów. Teatr Polski został zaprojektowany przez Alfonsa Licznerskiego i wybudowany w 1949 roku. Przez kilka lat po wyburzeniu Teatru Miejskiego, teatr funkcjonował w jednym z założeń *establisement* – w teatrze letnim *Ellysium*⁷⁹ oraz w Teatrze Kameralnym⁸⁰. Nowy obiekt teatru, ze względu, między innymi, na niefunkcjonalną widownię potrzebuje przebudowy, która ma się zakończyć do 2021 roku⁸¹. Z kolei Teatr Kameralny funkcjonował od lat 50. XX wieku. Jego założenie *establisement* zostało poszerzone o salę bankietową, kręgielnię oraz restaurację. Obiekt był kilkakrotnie przebudowywany, między innymi w 1897 roku teatr otrzymał neobarokowy wystrój. Teatr był intensywnie wykorzystywany po 1956 roku do 1988 roku, kiedy z powodu niespełnienia zaleceń przeciwpożarowych, przestano użytkować obiekt. Ze względu na brak zainteresowanych na kupno obiektu z powodu jego kiepskiego stanu technicznego i wpisu do rejestru zabytków, zdecydowano o rewitalizacji, która miała być ukończona do 2020 roku. Zaprojektowana została tam kolejna sala widowiskowa. Jednak najważniejszym obiektem w krajobrazie miejskim Bydgoszczy stał się teatr operowy, pełniący także funkcję teatru muzycznego – Opera Nova. Budynek został wybudowany w 2006 r. w sąsiedztwie Placu Teatralnego i wpisany jest w brzeg Brdy. Jest to jedyny tego typu obiekt w województwie kujawsko-pomorskim. Projektantami obiektu są architekci Józef Chmiel i Andrzej Prusiewicz⁸². Opera Nova składa się z trzech tak zwanych kręgów, a w jednym z nich znajduje się Centrum Kongresowe. Architektura teatru operowego jest nowoczesna, przez co obiekt stał się ikoniczny dla Bydgoszczy i jest niewątpliwie punktem

78 Baziak Jolanta, *Przybytki...* s. 27

79 Jastrzębska-Puzowska Iwona, *Od miasteczka...* s. 69

80 Baziak Jolanta, *Przybytki...* s. 31

81 Rewitalizacja Teatru Kameralnego – ostatnie prace przed dachem [online: 10 listopada 2019],

<https://www.bydgoszcz.pl/aktualnosci/tresc/rewitalizacja-teatru-kameralnego-ostatnie-prace/>

82 Baziak Jolanta, *Przybytki...* s. 41-42

orientacyjnym.



Rys. 3.4. Wizualizacja rozbudowy Opery Nova o tzw. IV krąg

Obecnie planuje się rozbudowę budynku o tak zwany czwarty krąg oferujący między innymi salę prób, parking i wielofunkcyjne powierzchnie wystawiennicze. Na rys. 3.4. widoczna jest wizualizacja projektu rozbudowy obejmująca teren wzdłuż Brdy oraz obszar istniejącego obecnie parkingu.

3.2. Współczesne zagospodarowanie Placu Teatralnego i koncepcje projektowe

Od 1946 roku Plac Teatralny pozostaje bez programu funkcjonalnego z różnymi problemami przestrzennymi. Mimo różnych koncepcji i konkursów obejmujących to miejsce nie podjęto działań realizacyjnych.

3.2.1. Zagospodarowanie Placu Teatralnego

Przez dekady miejsce po teatrze i założeniach ogrodowych pozostają niezagospodarowane oraz bez nadanej konkretnej funkcji. Obecnie obszar Placu Teatralnego jest zieleńcem, w którego centralnej części ustawiono szyld reklamowy. W okresach świątecznych miejsce jest wykorzystywane na sytuowanie miejskich świetlnych instalacji. Na co dzień przez plac przechodzą głównie mieszkańcy czy turyści w celu skrócenia trasy do przystanku tramwajowego. Obszar jest niezwykle cenny, ponieważ znajduje się w bliskim sąsiedztwie Starego Rynku, przy ulicy Mostowej łączącej jeden brzeg Brdy z drugim. Teren przylega również do ciągu pieszego wzdłuż rzeki i jest bardzo dobrze skomunikowany poprzez przyległą mu linię tramwajową.

Plac Teatralny od strony zachodniej ograniczony jest parkingiem przyległym do Opery Nova. Od strony północnej, po przeciwległej stronie ulicy Marszałka Ferdynanda Focha znajdują

się kamienice usługowo-mieszaniowe, tak samo jak od strony zachodniej – po drugiej stronie ulicy Mostowej. Niektóre z obiektów w pierzejach są objęte ochroną konserwatorską. Po drugiej stronie rzeki, na południu, znajduje się historyczna tkanka miejska ze Starym Rynkiem i Katedrą pw. św. Marcina i Mikołaja.

3.2.2. Degradacja Placu Teatralnego

Waloryzacja Placu Teatralnego została podana w czterech kategoriach: materialnej, funkcjonalnej, moralnej i kompozycyjnej. Pierwsza z nich obejmuje brak Teatru Miejskiego wyznaczającego ramy placu oraz niską wartość małej architektury. Wartość materialna jest zawyżana jedynie z powodu sąsiednich XIX-wiecznych kamienic. Ze względów funkcjonalnych ranga placu miejskiego w centralnej części miasta jest zaniżona między innymi przez parking oddzielający zieleniec od Opery Nova. Ponadto, porównując do panujących w sąsiedztwie wartości kulturowych, sposób użytkowania placu jest niskiego standardu. Mimo centralnej lokalizacji, jest odizolowany i stanowi miejsce aktywności społecznej jedynie doraźnie. Zagospodarowanie nabrzeża w postaci nieuporządkowanej zieleni i z luźnym układem letnich ogródków gastronomicznych również zaniża wartości Placu Teatralnego. Waloryzacja pod aspektem moralnym dotyczy wizerunku, który może przyczyniać się do rozwoju miast, jednakże skwer pozostaje anonimowy. Pod względem kompozycyjnym plac jest korzystnie oceniany z powodu przyległej mu trasy kołowej. Natomiast układ samego placu jest chaotyczny, nietworzący wspólnej całości czy wnętrza. Biorąc pod uwagę wszystkie kryteria, stopień degradacji Placu Teatralnego oceniany jest pomiędzy średnim a wysokim⁸³.

3.2.3. Dokumenty planistyczne obejmujące Plac Teatralny

Miejski Plan Zagospodarowania Przestrzennego nie obejmuje terenu stanowiącego Plac Teatralny. W Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego opisywany teren przeznaczono jako obszar do rehabilitacji⁸⁴. W dokumencie wydanym przez Miejską Pracownię Urbanistyczną w Bydgoszczy zatytułowanym „Kierunki działań służące rewitalizacji przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy” zaproponowano dla Placu Teatralnego funkcję kulturotwórczą⁸⁵. Zaznaczono również, że architektura nowo projektowanych obiektów powinna odznaczać się wysokimi walorami funkcjonalno-estetycznymi. Ze względu na problematykę danej działki wynikającą z historii miejsca oraz z otoczenia, w którym znajdują się zabytkowe kamienice oraz nowoczesny obiekt Opery Nova, miasto przewiduje potencjalną współpracę w partnerstwie publiczno-prywatnym. Dokument został przyjęty przez miasto w drodze uchwały⁸⁶.

83 Sierecka-Nowakowska Barbara, *Potencjał...* s. 104-107

84 Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Bydgoszczy uchwalonego Uchwałą nr XLVI/980/05 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 27 kwietnia 2005 r.

85 Kierunki działań służące rewitalizacji przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy, Miejska Pracownia Urbanistyczna w Bydgoszczy, Bydgoszcz, 2012

86 Uchwała Nr XXI/396/12 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 25 stycznia 2012 r. w sprawie przyjęcia do realizacji „Kierunków działań służących rewitalizacji przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy”

3.2.4. Koncepcje zagospodarowania Placu Teatralnego

W 2000 roku rozpisano konkurs na zagospodarowanie Placu Teatralnego oraz terenu przemysłowego naprzeciwko Opery Nova, po drugiej stronie ulicy Marszałka Ferdynanda Focha, w pobliżu Śluzy Miejskiej. Nadesłano kilkadziesiąt prac, z których większość zakładała zwiększenie intensywności zabudowy na obu działkach. Obowiązkowo zadano wprowadzenie zabudowy lub innych form zagospodarowania przestrzeni niezabudowanych przy Operze Nova w postaci parkingu i wielofunkcyjnego obiektu o znaczeniu centrotwórczym (z obsługą ruchu turystycznego) z programem przygotowanym według uznania przez uczestników konkursu. Przeważnie na Placu Teatralnym proponowano centrum handlowe, które całkowicie eliminowało ekspozycję Opery Nova od strony głównej komunikacji, a na drugiej działce – zabudowę mieszkaniową, która obecnie jest realizowana, jednak nie według projektu wyłonionego w opisywanym konkursie. W 2001 roku nie przyznano I ani II nagrody, a trzy równorzędne III nagrody i dwa wyróżnienia. Celem konkursu było wyznaczenie wytycznych do sporządzenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Terenu, który, po zakończonym konkursie, nie powstał⁸⁷.

Na realizowaną zabudowę składają się budynki mieszkaniowe średniowysokie i wysokie (do 36 metrów wysokości), natomiast sznurownia budynku operowego ma 34,2 metrów wysokości, zatem od strony północnej ekspozycja obiektu również ulegnie ograniczeniu. W konkursie brali udział m.in. architekt Andrzej Baranowski z architektami Józefem Chmielem i Andrzejem Prusiewiczem (projektantami Opery Nova) oraz Bulanda Mucha Architekci (projektanci innego charakterystycznego obiektu dla Bydgoszczy – Siedziby BRE Banku przy Brdzie przedstawionej na rys. 3.5.) we współpracy ze studentami Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej.



Rys. 3.5. Siedziba BRE Banku w Bydgoszczy

Wizje znacznie od siebie odbiegały. Pierwszy projekt zakładał pozostawienie otwartej

87 Konkurs SARP nr 910. Koncepcja urbanistyczno-architektoniczna zagospodarowania terenu ograniczonego ul. Mostową, ul. Marszałka Focha, ul. Dra E. Warmińskiego, ul. Obrońców Bydgoszczy, ul. K. Marcinkowskiego i rzeką Brdą wraz z układem komunikacyjnym, Bydgoszcz: Biblioteka SARP w Bydgoszczy, 2001, egzemplarz 6/6, s. 3-6

na Operę Nova zielonej przestrzeni, a drugi – wybudowanie Galerii Opera i utworzenie czterech sprzężonych przestrzeni wzdłuż dwóch brzegów Brdy⁸⁸. Praca pierwszego wspomnianego zespołu autorskiego opracowała rekompozycję skweru na Placu Teatralnym opartą na powtarzaniu krzywizny nabrzeża z układem żywopłotów, alei i promenad z dwoma zespołami tarasów widokowych z organiczną formą⁸⁹. Projekt pracowni Bulanda Mucha tworzony był w myśli zszywania miasta – łączenia fragmentów zdegradowanych w całość poprzez kształtowanie sieci przestrzeni publicznych. Ta praca otrzymała wyróżnienie, mimo niezachowania formalnych warunków konkursu dotyczących ochrony zieleni. Według opisu projektu autorów na Placu Teatralnym wykształciła się otwarta przestrzeń, na której utrzymuje się „duch powojennego sposobu kształtowania przestrzeni publicznych, często pozbawionych ludzkiej skali, wyrosłych na gruncie negacji tradycji i poszanowania dla ciągłości miasta, kwestionujący potrzebę kreowania wnętrz miejskich (...). Puste, zdegradowane przestrzenie między Operą a pozbawionym zabudowy placem teatralnym degradują skalę ulicy Focha, której zabudowa nigdy nie była kreowana jako pierzeja gigantycznej przestrzeni otwartej. Połączenia z Wyspą Młyńską zostały zniszczone”⁹⁰. Architekci zwrócili również uwagę na to, że zabudowa nadrzecznych terenów jest potrzebna. Obszar powinien być nasycony funkcjami centrowymi, wykorzystującymi potencjał położenia, którego z tradycją miasta wytwarza genius loci⁹¹.

W Bydgoszczy powstało Stowarzyszenie na rzecz Odbudowy Teatru Miejskiego. Zainteresowani odbudową teatru utrzymują stanowisko, że bryła nieistniejącego zabytku powinna zostać odtworzona w całości lub części, ale przede wszystkim, że należałoby przywrócić jej fasadę frontową⁹². Publiczna debata została ożywiona, gdy władze miasta rozważyły budowę obiektu dla Festiwalu Filmowego Camerimage⁹³. Planowano, że powstanie obiekt odmienny od teatru, który przysłoniłby Operę Nova. Na rysunkach 3.6. i 3.7. przedstawiono ujęcie na Plac Teatralny z początku XX wieku i XXI wieku.

88 Op. cit. s. 11

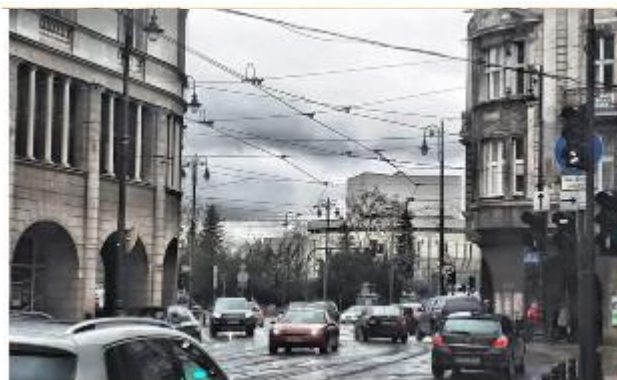
89 Op. cit. 7/Nr8

90 Op. cit. s. 11-12

91 Op. cit. s. 12

92 Zieleński Tomasz *Czy odbudowa Teatru Miejskiego w dawnym kształcie i miejscu ma dziś sens?* [online: 10 listopada 2019], <https://expressbydgoski.pl/czy-odbudowa-teatru-miejskiego-w-dawnym-ksztalcie-i-miejscu-ma-dzis-sens/ar/10962307>

93 Jakubowski Jarosław, *Zabudowa placu Teatralnego w Bydgoszczy, czyli jak nie popełnić błędu, który zaciąży na dziesięcioleciach* [online: 10 listopada 2019], <https://expressbydgoski.pl/zabudowa-placu-teatralnego-w-bydgoszczy-czyli-jak-nie-popolnic-bledu-ktory-zaciazy-na-dziesiecioleciach/ar/c3-10962597>



Rys. 3.7. Widok na Plac Teatralny na początku XXI wieku

Przez osiem lat od 2011 roku w Bydgoszczy odbywał się Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych Camerimage. Ze względu na to, że jest to jeden z największych festiwali na świecie dotyczących działalności operatorów, coroczne wydarzenia były dla miasta bardzo prestiżowe i podnoszące jego rangę. Od 1993 roku Camerimage odbywało się w Toruniu, a następnie od 2000 roku w Łodzi. W 2019 roku organizacja festiwalu została powierzona miastu Toruń. Przyczyną zmiany były przede wszystkim różnice zdań między władzami miasta a założycielem festiwalu w sprawie budowy nowego obiektu dla festiwalu. Pozycja festiwalu jest wysoka, ponieważ coroczne wydarzenia przyciągają wielu ludzi z branży filmowej oraz entuzjastów kina, więc Opera Nova i okoliczne obiekty widowiskowe nie spełniały oczekiwań organizatorów. Mimo funkcjonalnych połączeń między teatrem operowym a placówkami kin, zdecydowano o przeniesieniu Camerimage do toruńskiego Centrum Kulturalno-Kongresowego Jordanki i CSW Znaki Czasu. Ze względu na niewystarczający program przestrzenny również tych obiektów, rozpisano konkurs na obiekt Europejskiego Centrum Filmowego Camerimage w Toruniu przy „Jordankach”.

Przed przeniesieniem festiwalu do innego miasta pojawił się pomysł na wykorzystanie Placu Teatralnego pod budowę obiektu obsługującego Camerimage. W 2009 roku Frank Gehry zaproponował bryłę takiego obiektu przystosowaną dla działki w Łodzi, która jest przedstawiona na rys. 3.8. W koncepcji zaprojektowano Wielkie Audytorium na 2500 widzów, Mniejszą Salę Teatru na 800 miejsc, studio telewizyjne oraz przestrzeń wystawiennicze. Po przeniesieniu festiwalu do Bydgoszczy, stararchitekt ogłosił, że mógłby przystosować obiekt do warunków Placu Teatralnego w Bydgoszczy. Bryła obiektu projektowanego jest dynamiczna i rozczłonkowana, a funkcja obiektu - mocno podkreślona w projektowanej ścianie traktowanej jako ekran projekcyjny. Architektoniczna propozycja takiego obiektu w sąsiedztwie Opery Nova i historycznej tkanki miejskiej była podważana⁹⁴.

94 Lewińska Aleksandra, Aładowicz Krzysztof, *Specjaliści: "Plac Teatralny nie jest dla Gehryego"* [online: 10 listopada 2019], https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/1,48722,15969117,Specjalisci___Plac_Teatralny_nie_jest_dla_Gehry_ego_.html



Rys. 3.8. Koncepcja Centrum Filmowo-Kongresowego w Łodzi projektu Franka Gehry'ego

Proponowano również zaprojektowanie na Placu Teatralnym budynku Akademii Muzycznej, której potrzeby wykraczają poza gmach główny i pojedyncze kameralne sale koncertowe w mieście. Ze względu na planowaną dużą kubaturę i nowoczesne preferencje oraz lokalizację wybrano jednak inną działkę (w bliższym sąsiedztwie obecnego gmachu) o powierzchni 3 hektarów⁹⁵.

3.2.5. *Ekonomiczny aspekt centrum filmowego w Bydgoszczy*

Miasto Bydgoszcz zleciło wykonanie raportu firmie KPPM Doradztwo z Krakowa, w którym specjaliści ocenili, czy lokalizacja Centrum Kulturalno-Kongresowego dla Camerimage ma sens w Bydgoszczy. W przedstawionej opinii odrzucili brak interwencji na Placu Teatralnym, ponieważ taka decyzja spowodowałaby dalszą degradację miejsca. Opisano dwie możliwe realizacje o potrzebnym budżecie, które miałyby szansę utrzymania. Pierwsza z nich zakładała obiekt o funkcjach przedstawionych w projekcie Franka Gehry'ego, a druga – zmniejszenie ich powierzchni i ograniczenie programu funkcjonalnego, przez co koszt inwestycji byłby 40 % niższy. W celu racjonalizacji inwestycji przedstawiono również proponowane wydarzenia poza Camerimage, takie jak Festiwal Prapremier, wystawy Galerii Miejskiej BWA, spektakle Bydgoskiego Teatru Lalek Buratino oraz kongres kultury bydgoskiej organizowany co cztery lata. Analitycy również wyrazili odmienną do Miejskiej Pracowni Urbanistycznej opinię względem partnerstwa publiczno-prywatnego. Według KPPM Doradztwo z Krakowa obiekt powinien być sfinansowany przez miasto, a zarządzany przez samorządową instytucję. Takie rozwiązanie może być korzystne finansowo, ponieważ miasto mogłoby ubiegać się o większe dofinansowanie z Unii Europejskiej, w odróżnieniu od prywatnego przedsiębiorcy. Firma przygotowująca opracowanie podkreślała również, że rozwiązanie architektoniczne należałoby

⁹⁵ Leszczyńska Marta, *Final sporu o projekt nowego kampusu Akademii Muzycznej* [online: 10 listopada 2019], <https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/1,48722,20948124,final-sporu-o-projekt-nowego-kampusu-akademii-muzycznej.html>

wyłonić w drodze konkursu, a nie podlegać wyłącznie gotowemu projektowi Franka Gehry'ego.⁹⁶

3.2.6. Autorska opinia na temat możliwej zabudowy Placu Teatralnego w Bydgoszczy

Trudność projektowa przy pracy nad zabudową Placu Teatralnego polegałaby przede wszystkim na wnikliwym opracowaniu właściwej hierarchizacji miejsca, ze względu na sąsiedztwo Opery Nova oraz historycznej zabudowy. Należałoby przeanalizować, jaki obiekt należałoby wpisać przestrzennie i funkcjonalnie w tkankę miejską. Problematyka dotyczyłaby również odszukania takich zabiegów architektonicznych, które wpisywałyby się w istniejącą zabudowę bez fałszerstwa historycznego oraz, ze względu na centralną lokalizację, obiekt odznaczałby się architekturą o wysokiej jakości. Program odnowy miejsca powinien uwzględniać podniesienie jakości przestrzeni dzielnic śródmiejskich, które są upadające ze względu na rozwijające się struktury przedmiejskie. Przekształceniom Placu Teatralnego sprzyja historyczne położenie, centralna zróżnicowana funkcjonalnie lokalizacja, pełna infrastruktura techniczna oraz sąsiedztwo terenów nowych inwestycji kulturowo-rekreacyjnych, jak np. rewitalizacja Wyspy Młyńskiej, budowa przystani żeglarskiej i odbudowa historycznej ulicy Jatki. Ponadto, uważa się, że Plac Teatralny może być kluczowy w procesie tworzenia Dzielnicy Kultury – czyli świadomego kształtowania nowej zabudowy kulturotwórczej uwzględniającej ciągi piesze i pola widokowe⁹⁷.

Plac Teatralny jest niezwykle cennym miejscem w Bydgoszczy, jednakże jego problematyka jest bardzo złożona. W mojej opinii, istotne byłoby wzbogacenie centrum miasta o kolejny obiekt kulturotwórczy na potencjalnej sieci połączeń. Taki obiekt powinien sprzyjać społecznym relacjom, być otwarty na wszystkich, zgodnie z zasadami średniowiecznych rynków przyjmujących starożytny typ agory. Również ze względu na globalizację i wielokulturowość obiekt w centralnej części miasta nie powinien sprzyjać wykluczeniom. Dlatego popieram ostateczną decyzję o zmianie lokalizacji Akademii Muzycznej – obiektu oświaty, który z założenia wyznacza pewne ograniczenia związane z jego dostępnością i wieloużytkowością. Uważam, że odbudowa Teatru Miejskiego jest nierozsądna. Funkcje teatralne spełnia już kilka miejskich obiektów i nie istnieje większe zapotrzebowanie na nie, takie, które wykraczałoby poza istniejące budynki. Odbudowa frontowej fasady powielającej wszystkie detale byłaby obecnie fałszerstwem historycznym, szczególnie z tego względu, że raczej niewskazany jest odbudowa w dokładnej lokalizacji nieistniejącego teatru. Aby dokładnie odtworzyć usytuowanie budynku, należałoby zwężyć ulicę Mostową o kilka metrów. Takie rozwiązanie mocno utrudniłoby funkcjonowanie miasta w szczególności w kontekście komunikacji zarówno kołowej, jak i pieszej. Uważam, że można byłoby na przykład rozważyć architektoniczną reinterpretację nieistniejącego już obiektu. Jednakże, w podjętej pracy architektoniczno-urbanistycznej należy pamiętać o wizytówce

96 Lewińska Aleksandra, Aładowicz Krzysztof, *Plac Teatralny na rozdwoju. Prezydent ma spory problem* [online: 10 listopada 2019], https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/1,48722,15986605,Plac_Teatralny_na_rozdwoju__Prezydent_ma_spory_problem.html

97 Sierecka-Nowakowska Barbara, *Potencjał...* s. 108-111

miasta, jaką jest Opera Nova, dlatego, że nowy obiekt na Placu Teatralnym mógłby zmniejszyć jej ekspozycję. Odbudowa teatru, powielająca jego kubaturę, całkowicie przesłoniłaby widok na teatr operowy od strony wschodniej.

Wydawałoby się rozsądne pod względem pozycjonowania miasta propozycja utworzenia centrum filmowego w Bydgoszczy na Placu Teatralnym ze względu na sieć połączeń z innymi salami widowiskowymi i przede wszystkim z Operą Nova. Atrakcyjna dla miasta mogłaby być realizacja stararchitekta, takiego jak Frank Gehry, co niewątpliwie by zwiększyło zainteresowanie Bydgoszczą w skali kraju i świata. Jednakże, ciężko jest przewidzieć, czy realizacja przyniosłaby równie pozytywne efekty jak w Bilbao. W mojej opinii, realizacja powstałej już koncepcji byłaby bardzo wyróżniającym się elementem w mieście, dynamicznym i oryginalnym. Natomiast należy zaznaczyć bliskie sąsiedztwo Opery Nova, o bardzo wyraźnie ukształtowanym charakterze formy wzbogaconej o wysokie walory estetyczne, jednak o zupełnie innej stylistyce od proponowanych na centrum stararchitekta. Zestawienie dwóch wielokubaturowych obiektów bardzo zróżnicowanych względem siebie i osadzonych w historycznej tkance, w mojej opinii, byłoby nietrafne. Nowy obiekt powinien uwzględniać kontekst miejsca. Uważam, że budynek powinien powielić równoległe usytuowanie do ulicy Mostowej, naprzeciwko historycznych kamienic, odwołując się do historycznego układu. Plac Teatralny ograniczony jest z dwóch stron secesyjnymi pierzejami, od strony zachodniej – Operą Nova, a od strony południowej - Brdą z widokiem na gotycką Katedrę pw. św. Marcina i Mikołaja. Uważam, że, jeśli obiekt zostałby usytuowany przy ulicy Mostowej, wówczas powinien nawiązywać bardziej w swoich podziałach do przeciwległych kamienic. Natomiast, jeśli nowy obiekt miałby zerwać z nawiązaniem do przeszłości pod względem urbanistycznym, oddalając zabudowę w stronę Opery Nova, wówczas kontrast między nową zabudową a istniejącą nie miałby bezpośredniego znaczenia, ponieważ przy ulicy Focha w stronę teatru operowego, zabudowa kamienicowa przybiera różne formy. Kolorystyka nowego obiektu powinna być utrzymana w ciepłej kolorystyce, tak jak zabudowa pierzejowa. W taki sposób, budynek teatru operowego pozostawałby wyraźnie odróżnialny.

Centrum filmowe powinno być zaprojektowane w taki sposób, aby zagwarantować wieloużytkowość oraz wielofunkcyjność. Obie te cechy sprzyjają funkcjonowaniu obiektom w ciągu całego roku, a nie wyłącznie w okresie cyklicznych wydarzeń. Ze względu na usytuowanie w centrum i niewiele funkcji prospołecznych w mieście, obiekt można byłoby wzbogacić właśnie o nie, co również wskazane byłoby dla urozmaicenia programu funkcjonalno-przestrzennego gwarantującego codzienną użytkowość.

Uważam również, że kluczowe jest usytuowanie nad wodą. W Bydgoszczy rozwijane są miejsca spacerowe w przestrzeniach publicznych połączone wzdłuż Brdy i Kanału Bydgoskiego. Dobrym rozwiązaniem wydawałby się powrót do idei *establissement* i przy nowym obiekcie zaprojektowanie ogrodowego założenia ze sceną letnią. Pomysł jest wart zastanowienia, ponieważ w Bydgoszczy odbywa się Festiwal Teatrów Impro organizowany na otwartym

parkingu Miejskiego Centrum Kultury ograniczonego murem, co nie sprzyja rozrywkowej atmosferze.

Problem zagospodarowania Placu Teatralnego przewija się w planowaniu miasta od dekad. Bydgoszcz ma potencjał przestrzenny na bycie miastem kulturotwórczym, przede wszystkim ze względu na wysoki standard obiektów takich jak Opera Nova czy Filharmonia Pomorska. Zagospodarowanie pustki na funkcję kulturotwórczą mogłoby być trafnym działaniem marketingowym, umacniającym pozycję miasta z dzielnicą kultury.

Idea wypełniania niewykorzystanych miejsc w centralnej tkance miasta wydaje się być słuszna. Jednakże takie miejsca zazwyczaj mają wyraźny rys historyczny. W dzisiejszych czasach ważnym czynnikiem są również względy ekonomiczne. W dobie globalizacji miasta rozpatrywane są jako produkty. Projektowanie na działkach silnie oddziałujących w przestrzeni miejskiej jest poddawane krytyce i nie ma jednoznacznych odpowiedzi na takie zagadnienia projektowe. Jednak należy rozumieć kontekst miejsca i wykorzystywać tę wiedzę w projektowaniu. Właściwe się również podejmowanie decyzji o zagospodarowaniu opisywanych terenów w drodze konkursu architektonicznego, dzięki temu możliwy jest przegląd zróżnicowanych rozwiązań.

5. Podsumowanie

Kultura jest wpisana w architekturę od wieków, bo właśnie ona jest jej wytworem. Starożytne centralne założenia obiektów publicznych i ich powiązania przetrwały do teraz. Architektura obiektów usługowych, należących do ogólnopojętej przestrzeni publicznej, będących budynkami o funkcji kulturowej powinna być kształtowana w sposób dostosowany do jej użytkowników tak, jak wszystkie inne obiekty. Różnicę jednak stanowi masowy odbiorca. Oprócz partycypacji społecznej mieszkańców należy zwrócić uwagę na postępujący proces globalizacji, a więc otwierania się na nowe wartości, przy braku wykluczenia jednostek. Architektura takich obiektów powinna cechować się wieloużytkowością i wielofunkcyjnością umożliwiającą zróżnicowany program oraz korzyści finansowe. Architektura obiektów kulturotwórczych, czyli promujących kulturę, powinna być przezroczysta i elastyczna, zachęcająca przechodniów do interakcji oraz umożliwiająca aktywności nieograniczone cyklem dnia czy tygodnia. O sukcesie obiektów kulturotwórczych decyduje często ich lokalizacja nad szlakami wodnymi czy w sąsiedztwie terenów zielonych. Szczególnie te pierwsze często są związane z tożsamością, dlatego sytuowanie obiektów kultury właśnie w takich miejscach wydaje się być trafne. Identyfikacja z danym miejscem jest kluczowa przy projektowaniu miejsc biesiadnych czy też po prostu o charakterze wspólnotowym. Okazuje się, że ta cecha nie jest zarezerwowana dla założeń małej skali, a może być rozwijana nawet w skali miasta.

Europa jest źródłem wielu przykładów założeń, które odniosły sukces, czyli wpiwały się w codzienność życia miejskiego, a nawet turystycznego. Takie realizacje powstawały w różnych

przedziałach czasowych, ale istnieją cechy wspólne wyróżniające je od tkanki tradycyjnej miejskiej. Dzielnice kultury czy pojedyncze obiekty powstają na przykład procesach rewitalizacji, poprzez adaptację lub wprowadzenie nowych obiektów do przestrzeni publicznej. Projektuje się sieci połączeń, które są korzystne przy kształtowaniu dzielnic otwartych dla mieszkańców i turystów..

Szansę na utworzenie tego rodzaju połączeń dostrzeżono również w Bydgoszczy. Plac Teatralny, którego degradacja jest opisywana w literaturze oraz potwierdzana przez architektów, mógłby stanowić być miejscem nowego obiektu kultury na potencjalnej sieci połączeń przestrzeni publicznych miasta. Przy w tym celu jest jego nadrzeczna lokalizacja w niedalekim sąsiedztwie Starego Rynku oraz krótkie odległości do innych obiektów kultury.

4. CZĘŚĆ TRZECIA

Część trzecia pracy jest poświęcona opisowi koncepcji projektowej, przede wszystkim rozwojowi idei budynku, opracowaniu programu oraz układu funkcjonalno-przestrzennego z elementami opisu budowlanego budynku.

4.1. Analiza sytuacyjna

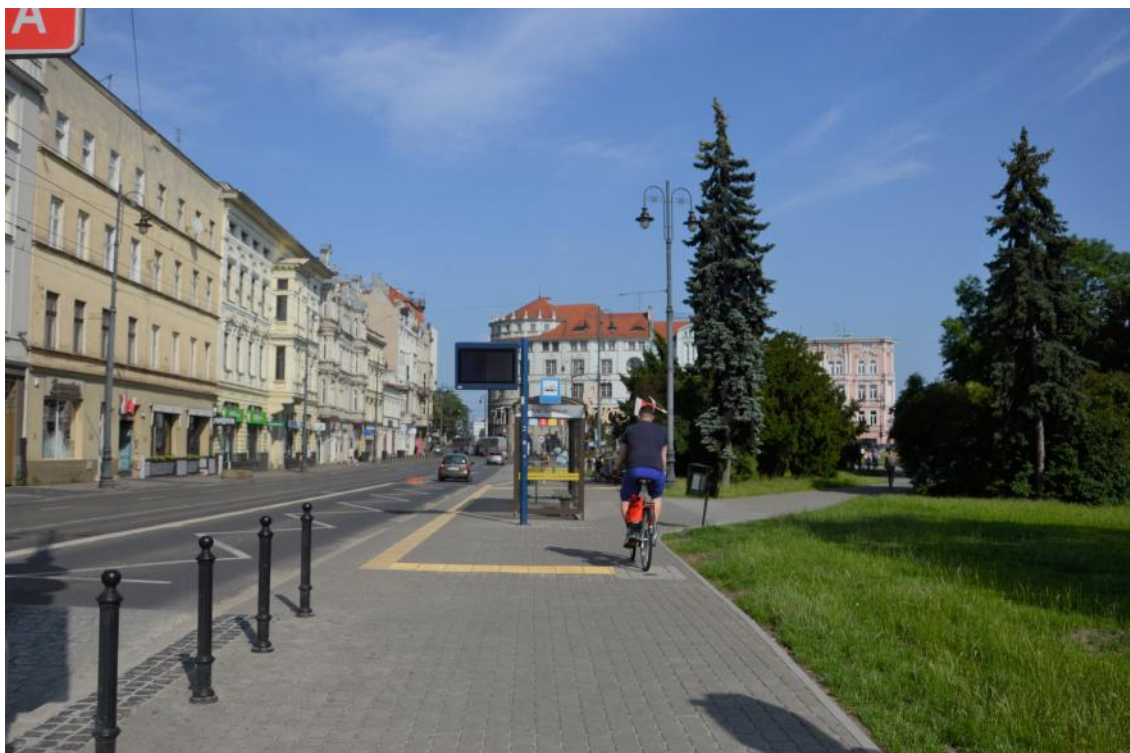
Teren objęty opracowaniem obejmuje działkę nr 5 obrębu 0109 oraz części działek infrastruktury drogowej o numerach 1,4,6,11 znajdujące się przy ulicach Karmelickiej, Marszałka Ferdynanda Focha oraz Mostowej. Opracowany teren znajduje się w dzielnicy Stare Miasto w Bydgoszczy. Według mapy zasadniczej, maksymalna różnica wysokości wynosi 3,22 m pomiędzy najniższym punktem wynoszącym 34,16 m n.p.m. a najwyższym – 37,38 m n.p.m. Obecnie na terenie zlokalizowane są ogródki gastronomiczne oraz stałe nośniki reklamowe. Najważniejszą roślinność stanowi trzynaście drzew liściastych oraz siedem drzew iglastych, w tym cztery pomniki przyrody cisy pospolite.

Od strony zachodniej teren graniczy z brukowaną i dwukierunkową ulicą Karmelicką, widoczną na rys. 4.1. od północnej – z asfaltową dwukierunkową ulicą Focha (rys. 4.2.), a od wschodniej – z jednokierunkową asfaltową Mostową i Placem Teatralnym (rys. 4.3.). Wzdłuż ulicy Marszałka Ferdynanda Focha zlokalizowana jest linia tramwajowa oraz autobusowa. Od strony południowej działki znajduje się rzeka Brda z bulwarem dostępnym ze schodów terenowych.



Rys. 4.1. Widok na ul. Karmelicką, po lewej parking Opery Nova, po prawej Plac Teatralny

Teren znajduje się w bliskim sąsiedztwie Starego Rynku, najważniejszych obiektów historycznych miasta, zabytkowej zabudowy kamienicowej oraz ważnego miejskiego obiektu kultury – Opery Nova.



Rys. 4.2. Widok na ul. Focha z przystankiem tramwajowym, po prawej Plac Teatralny



Rys. 4.3. Widok na ulicę Mostową i Plac Teatralny, na wprost i po prawej zabytkowe kamienice

4.2. Studium problemu projektowego

Opisywany teren ze względu na swoje ukształtowanie, walory krajobrazowe oraz potencjał funkcjonalny jest wyzwaniem projektowym pod względem opracowania programu oraz ukształtowania kompozycyjnego z poszanowaniem otoczenia. W związku z tym kluczowe w projektowaniu zabudowy dla Placu Teatralnego jest przeprowadzenie analiz przede wszystkim historycznych, kompozycyjnych i funkcjonalnych, uwzględniając również potrzeby mieszkańców.

4.3. Założenia projektowe

4.3.1. Program budynku i nazwa

W części II w punkcie 3.2.6. wskazano na funkcję centrum filmowego na Placu Teatralnym. Zakłada się projekt obiektu kultury, który umożliwiłby organizację masowych wydarzeń cyklicznych (np. filmowych) przy jednoczesnym zapewnieniu użytkownika codziennego budynku ze względu na swoją atrakcyjną lokalizację oraz centralne położenie w mieście. Obiekt powinien zapewniać warunki dla codziennych aktywności mieszkańców. Stąd przy programowaniu zdecydowano o zaprojektowaniu zarówno sali widowiskowej i jej zaplecza, jak i funkcji odpowiadających działalności centrum kultury. Założono, że funkcje powinny przenikać w budynek i relacji z otoczeniem w sposób zachęcający do interakcji – tych ludzkich oraz przestrzennych. Pierwsze wynikają z miejskich codziennych przemieszczeń i aktywności w budynkach, poza nimi oraz na granicach, drugie – z wielości kluczowych kompozycyjnie dla Starego Miasta obiektów i roślinności.

Sala główna powinna być możliwie uniwersalna mieszcząca do 250 osób. Zespół pomocniczy sali powinien uwzględniać organizację projekcji kinowych, spektakli teatru lalek oraz organizacji wykładów. Przy większych wydarzeniach przestrzenie wystawiennicze powinny być łatwo dostępne oraz modyfikowalne. Centrum aktywności mieszkańców powinno obejmować sale modyfikowalne służące organizacji zajęć w różnych przedziałach wiekowych, jak warsztaty, wykłady, gimnastyka zintegrowana z zielonymi terenami oraz organizacji wystaw. Pomieszczenia, które wzbogacałyby codzienne oraz rzadziej występujące wydarzenia to studio nagrań, np. udostępniane dla uczniów i studentów kierunków muzycznych, aleje wystawowe, np. dla lokalnych artystów, przestrzenie coworkingowe dla początkujących przedsiębiorców czy freelancerów. Uwzględniając wszystkie grupy wiekowe, wprowadza się również funkcję mediateki. Pomieszczenia wchodzące w jej skład również mogłyby zostać wykorzystywane przy festiwalach i wystawach interaktywnych.

Ze względu na przyjęty program obiektu, budynek nazwano w projekcie „Centrum interAkcje”. Gra słowna odnosi się w tym przypadku nie tylko do aktywności grupowych realizowanych w ramach codziennego cyklu budynku, ale również ze względu na możliwe przeznaczenia obiektu na festiwale filmowe.

4.3.2. Autorskie wytyczne projektowe

Teren objęty opracowaniem nie jest uwzględniony przez Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego, dlatego podjęto decyzję o ustaleniu własnych wytycznych projektowych na podstawie przeprowadzonych analiz. Poszczególne elementy wynikają przede wszystkim z uwarunkowań kompozycyjnych, funkcjonalnych oraz przyrodniczych.

W pracy nad projektem wybrano najważniejsze widoki z otoczenia planowanego budynku oraz z samego terenu. W pierwszym kryterium kształtowania nowej zabudowy z poszanowaniem budynków istniejących oraz przeznaczonych do realizacji wskazano Operę Nova oraz jej rozbudowę o tzw. IV Krąg (opisywaną w części drugiej), kamienice zabytkowe (rys. 4.3.) i inne o wysokich walorach estetycznych oraz Katedrę św. Marcina i Mikołaja. Ostatni widok na zabudowę po przeciwległym brzegu Brdy został przedstawiony na rys. 4.4. Istotnymi elementami krajobrazu rozważanymi w opisywanych widokach są rzeka Brda i Wyspa św. Barbary.



Rys. 4.4. Widok na Katedrę oraz Dom Polski z Placu Teatralnego

W związku z powyższymi elementami kompozycyjnymi, wykluczono z zabudowy nadziemnej północny pas terenu i lokalizację zabudowy małej intensywności we wschodniej jego części. Również założono podkreślenie w projektowanym obiekcie przedpola ekspozycyjnego dla Opery Nova poprzez wprowadzenie skośnego kierunku na Placu Teatralnym. Przy projektowaniu, zwrócono uwagę na różnicę terenu i podjęto decyzję o wykorzystaniu jej w celu ograniczenia kondygnacji nadziemnych. Analizując widok z przeciwległej strony Brdy na Plac Teatralny, zdecydowano o lokalizacji zabudowy o największej intensywności na szerokość kamienic odbudowanych w uproszczonej formie

przedstawionych na rys. 4.5. Przy opracowaniu sylwety, właśnie te kamienice oraz tzw. IV Krąg Opery Nova posłużyły do opracowania rytmu zabudowy Placu Teatralnego na tle zabudowy kamienicowej przy ulicy Marszałka Ferdynanda Focha.



Rys. 4.5. Kamienice przeznaczone do przystłonięcia w widoku z przeciwległego brzegu Brdy

W otoczeniu Placu Teatralnego ważny pod względem historycznym oraz kompozycyjnym jest Kościół Klarysek Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny z wieżą przedstawiony na rys. 4.6. Dlatego po przeciwległej do niej stronie, w wyeksponowanej północno-wschodniej części działki wykluczonej z zabudowy, zakłada się instalację artystyczną informującą o Dzielnicy Kultury.

Poza przyległą do terenu Brdą, kluczowymi dla kształtowania terenu są pomniki przyrody, cisy. Drzewa zlokalizowane w północnej części są rozłożyste (rys. 4.7.), a w centralnej – węższe i niższe oraz ograniczone przez betonowo-ceglane mury widoczne na rys. 4.8. oraz rys. 4.9.



Rys. 4.6. Widok z Placu Teatralnego na Kościół Klarysek oraz zabytkową zabudowę



Rys. 4.7. Rozłożysty cis na Placu Teatralnym



Rys. 4.8. Cis wąski otoczony murem



Rys. 4.9. Otoczenie drzew przeznaczony do zachowania (w tle chroniony cis)

Wykonana analiza historyczna potwierdziła decyzję o wykluczeniu z zabudowy północnej części działki, w której zlokalizowany był Teatr Miejski. Za interesującą uznano nieistniejącą podłużną część restauracyjną zintegrowaną z zielenią, dlatego podjęto decyzję o lokalizacji części gastronomicznej przy części zielonej oraz zlokalizowanie tam sceny letniej wraz z widownią. Zachowanie wysokiej topoli, przedstawionej na rys. 4.10., przy scenie dałoby możliwość ochłodzenia i zapewnienia cienia widzom latem. Dodatkowo, centralna lokalizacja sceny z widownią jest uzasadniona ze względu na spadek terenu i wyciszenie od strony ruchliwej ulicy. Pozostawienie niezabudowanej centralnej części działki wynika również ze względów funkcjonalnych oraz kompozycyjnych, ponieważ ułatwia dostęp do nabrzeża osobom poruszającym się komunikacją miejską oraz stanowi ukierunkowane otwarcie m.in. na Katedrę.

Opracowując wytyczne, rozpatrzono również lokalizację najważniejszych wejść do budynku. Zdecydowano o głównym wejściu od strony ulicy Mostowej ze względu na jej charakter przyjazny dla pieszych oraz próbę nawiązania relacji z kamienicami zlokalizowanymi przy ulicy Plac Teatralny. Takie rozwiązanie również nawiązuje do historycznej zabudowy tego miejsca. Jednak lokalizacja przyrzeczna w tym miejscu jest priorytetowa dla kształtowania nowej zabudowy zintegrowanej z bulwarem, dlatego podjęto decyzję o lokalizacji ważnych stref wejściowych przy ścieżce równoległej do Brdy. Główny wjazd na teren i do budynku założono od strony ulicy Karmelickiej, ze względu na ruchliwą ulicę Focha i jednokierunkową ulicę Mostową o reprezentacyjnym charakterze.



Rys. 4.10. Widok z Mostu Jana Kiepyury w kierunku Placu Teatralnego, w centralnej części znajduje się topola przeznaczona do zachowania, po prawej - Wyspa św. Barbary

Ze względu na powyższe wytyczne, problemem projektowym do rozwiązania stało się połączenie niższej zabudowy z wyższą przy pozostawieniu przejścia i otwarcia w centralnej części. Zdecydowano o zaprojektowaniu bardziej dynamicznego elementu, który byłby ścieżką wrażeń wewnątrz budynku.

Zwraca się również uwagę na relację z kamienicami przy Placu Teatralnym i możliwe nawiązanie do fontów szyldów, przede wszystkim charakterystycznego napisu nie działającego już klubu „Savoy” widocznego na rys. 4.6. po prawej stronie Kościoła Klarysek.

4.4. Idea budynku

W związku z opracowanymi autorskimi wytycznymi zdecydowano o łatwych w odczytaniu rytmicznych prostopadłościennych bryłach, połączonych elementem wyróżniającym obiekt na tle otoczenia. Opisywana bryła jest dynamiczna i prowadzi od głównego wejścia do najwyższej położonego punktu budynku z widokiem na panoramę Starego Miasta. Prosty bryłom przypisano odrębne funkcje, które są połączone ścieżką wrażeń. Niższy prostopadłościan został oznaczony częścią A, wyższy – częścią B. Element łączący bryły o stałej rozpiętości 9 m opisywany został jako łącznik.

4.5. Zagospodarowanie terenu

4.5.1. Istniejące zagospodarowanie terenu

Na terenie objętym opracowaniem znajdują się niskie mury betonowe i ceglane. W centralnej części zlokalizowana jest fontanna. We wschodniej części działki wzdłuż ścieżki zlokalizowane są miejskie kurtyny wodne funkcjonujące w okresie letnim. Zieleń wysoką stanowi trzynaście drzew liściastych i siedem drzew iglastych zróżnicowanych pod względem wysokości. Poza ścieżkami, głównie asfaltowymi, największą część działki stanowi zieleń niska. W centralnej części działki zlokalizowane jest także zagłębione w terenie miejsce wykorzystywane na ogródki letnie widoczne na rys. 4.11.



Rys. 4.11. Widok na ogródki letnie na Placu Teatralnym oraz zieleń przeznaczoną do zachowania

Na terenie znajduje się pięć biegów schodowych pokonujących różnicę w terenie zlokalizowanych przede wszystkim w południowej części terenu objętego opracowaniem. Jedne z nich widoczne są na rys. 4.12. Do działki nr 5 przylega od strony wschodniej chodnik oraz 17 miejsc postojowych, od strony północnej – chodnik oraz przystanki autobusowy i tramwajowy. Wzdłuż ulicy Karmelickiej zlokalizowana jest ścieżka piesza zlokalizowana głównie na wzniesieniu objętym działką nr 5. Na terenie znajduje się mała architektura w postaci opraw oświetleniowych i ławek. W północno-wschodniej części działki umieszczone są również stałe nośniki reklamowe. Przy bulwarze znajduje się Pomnik Flisaka oraz dwa przystanki szlaku „Z Wyczółkowskim po drodze”, na którym zlokalizowane są szklane gabloty z malarskimi reprodukcjami „Portretu kobiety” oraz „Astrów”. Druga jest widoczna na rys. 4.12.



Rys. 4.12. Widok na gablotę oraz schody terenowe

4.5.2. Projektowane zagospodarowanie terenu

Wjazd do dwu-poziomowego parkingu podziemnego o łącznej liczbie miejsc 115 został zlokalizowany od strony ulicy Karmelickiej. Wjazd dostawczy oraz droga pożarowa również są dostępne od wyżej wymienionej ulicy. W miejscu istniejącego pasu parkingowego zaprojektowano 10 miejsc postojowych, w tym 2 dla osób niepełnosprawnych oraz 3 dla taksówek. Obiekt nie jest grodzony. Dojście do budynku znajduje się z każdej strony działki. Ze względu ułatwienie jak najszybszego dostępu do bulwaru dla osób o ograniczonej zdolności poruszania się zaprojektowano windę w południowo-wschodniej części działki. Na terenie zaprojektowano kompozycję roślinną podkreślającą bryłę budynku oraz nawiązującą do realizowanego w przyszłości zagospodarowania Opery Nova. Pozostałą część działki stanowią zieleń niska, zieleń utwardzona ze względów wymogów pożarowych, widownia terenowa wraz ze sceną letnią, ścieżki piesze oraz plac pod zadaszeniem nadwieszanej części budynku. Przy bulwarze zaprojektowano ścieżkę rowerową będącą przedłużeniem zaplanowanej. Na dachu najniższej części budynku zaprojektowano zieleń niską oraz drzewa w donicach. Projektuje się małą architekturę w postaci ławek, stojaków na rowery oraz oprawy oświetleniowe wysokie oraz niskie. W południowo-wschodniej części działki budynek graniczy z przedłużonym istniejącym murem oporowym (ze względu na most oraz różnice terenowe). W zachodniej części działki projektuje się mur oporowy ze względu na spadek terenu i konieczność zapewnienia wejścia na poziomach 01 oraz 1.

4.6. Parametry techniczne projektowanego budynku i zagospodarowania terenu

powierzchnia działki nr 5: 6574,41 m²

powierzchnia terenu objętego opracowaniem: 8640,65 m²

powierzchnia biologicznie czynna w 100%: 1657,4 m²

powierzchnia biologicznie czynna w 50%: $50\% \times 2024,27 \text{ m}^2 = 1012,14 \text{ m}^2$

powierzchnia biologicznie czynna łącznie: 2669,54 m²

procent powierzchni biologicznie czynnej: 40,6 %

powierzchnia terenów utwardzonych: 1851,30 m²

liczba kondygnacji nadziemnych: 4

liczba kondygnacji podziemnych: 1

wysokość budynku: 21,30 m

kubatura budynku: 43378 m³

intensywność zabudowy: 1,43

długość budynku: 97,85 m

szerokość budynku: 51,52 m

Wysokość zabudowy: 21,30 m

powierzchnia netto budynku: 9706 m²

kubatura brutto: 43 378 m³

4.7. Układ funkcjonalno-przestrzenny

Główne wejście do budynku od strony ulicy Mostowej znajduje się na poziomie 1. W strefie wejścia znajduje się recepcja, kasa, zespół sanitarny oraz samoobsługowa szatnia w formie szafek. Ze strefy głównego wejścia można przejść na niższy poziom do części A budynku obejmującej funkcję centrum kultury lub do części B budynku przez łącznik. Na wyższym poziomie 2 znajduje się przestrzeń wystawiennicza z możliwym ograniczonym dostępem w postaci bramki w przypadku biletowanych wystaw. Łącznik obejmujący funkcję mediateki został zaprojektowany w taki sposób, aby umożliwić ewentualne zmiany funkcjonalne w przypadku zapotrzebowania na większą przestrzeń wolną w przypadku wydarzeń organizowanych w budynku. Przesuwne przegrody przezroczyste o wysokości 1,8 m wyznaczają podział na bibliotekę dla dorosłych, bibliotekę dla dzieci, czytelnię, salę komputerową oraz salę medialną ze stanowiskami interaktywnymi. Pomieszczeniem wydzielonym przez przegrody nieprzezroczyste jest niewielka sala projekcji multimedialnych, stanowiąca prostopadłościan, którego przegroda pozioma może być wykorzystywana na

ekspozycję dużej kubatury przedmiotów skromnych wystaw lub kontynuację części wystawowej znajdującej się po obu stronach części mediateki. Łącznik sprzyja funkcji ze względu na dobre doświetlenie oraz walory widokowe.

Główna strefa wejściowa połączona jest z poziomami 2 oraz 01 klatkami schodowymi oraz windami. Na poziomie 01 znajduje się część A z przestrzenią modyfikowalną oraz stałymi pomieszczeniami. Wielofunkcyjność oraz wieloużytkowość została zapewniona przez przesuwne oraz składane przegrody, zaplecze sanitarne oraz socjalne, które może obsłużyć różne aktywności. Do stałych pomieszczeń ze względów izolacyjności akustycznej oraz wymagań instalacyjnych zalicza się szatnie z toaletami oraz salę ze stolarnią, drukarkami 3D oraz ploterami CNC. Kolejne pomieszczenia wymagające stałych przegród to pomieszczenie magazynowe dla stolarni, studio fotograficzne oraz ciemnia. Dla ciemni fotograficznej projektuje się niewielkie otwory w ścianie służące wywołaniu zjawiska camery obscury w przypadku prowadzonych warsztatów np. w części atrialnej, która z przeszklonym dachem doświetla pośrednio pomieszczenia bez okien. Pomieszczenia, które mogą ulegać przekształceniom lub usunięciom to sala warsztatowa w sąsiedztwie warsztatu, sala modyfikowalna z widokiem na Brdę, która może posłużyć organizacji zajęć plastycznych oraz gimnastycznych. Dodatkowo zaprojektowano modyfikowalne salki coworkingowe. Części A przynależy również wejście od strony bulwaru, przy którym zlokalizowana jest mniejsza recepcja oraz szatnia samoobsługowa. Opisywane pomieszczenia w części A zostały zaprojektowane w taki sposób, aby umożliwić relację pomiędzy użytkownikami budynku a potencjalnymi użytkownikami będącymi przechodniami. W części A znajduje się jeszcze studio nagrań z reżysernią i część sanitarna oraz socjalna dla wynajmujących powierzchnie oraz dla pozostałych użytkowników. Te pomieszczenia zostały odizolowane od reszty ze względów na funkcję, które nie jest sprzyjająca interakcjom oraz wymaga izolacji akustycznej oraz odpowiednich instalacji. Niemniej jednak w tej części znajduje się przestrzeń komunikacji przy aneksie socjalnym, która umożliwia wspólne przebywanie grupy osób. Ze względu na konieczność wprowadzenia pomieszczeń magazynujących dla modyfikowalnych przestrzeni, jedno z nich znajduje się jeszcze w strefie ogólnodostępnej części A budynku, kolejne – w strefie z ograniczonym dostępem.

Na poziomie 01 znajduje się główne zaplecze socjalne, techniczne oraz gospodarcze budynku. Zlokalizowane jest ono poniżej przejścia pod łącznikiem. Znajdują się m.in. wentylatornie połączone z szachtami oraz czerpnię i wyrzutnią dla części A oraz B. Połączenie podziemne między częścią A i B z ograniczonym dostępem ułatwia pracownikom dostanie się do części socjalnej z parkingu oraz z części techniczno-gospodarczej do śmietnika dostępnego od ulicy Karmelickiej zlokalizowanego w części parkingu przy bramie garażowej. Parking na poziomie 01 posiada 51 miejsc, w tym jedno miejsce postojowe dla niepełnosprawnych ze względu na dostęp do wyjścia ewakuacyjnego z budynku dostępnego na tym samym poziomie. Ze względów widokowych w części budynku B zlokalizowano

kawiarnię wraz z salą biesiadną z dodatkowym dostępem od bulwaru, która pełni przedłużenie sali konsumpcyjnej kawiarni. W sali biesiadnej możliwa jest organizacja imprez okolicznościowych, korzystając z ofert kawiarni oraz restauracji zlokalizowanej na poziomie 1. Zaplecze kawiarni jest dostępne z przedsionka pomiędzy garażem a klatką schodową.

Poziom 02 zaprojektowano ze względów zapotrzebowania na pomieszczenia pomocnicze, takie jak wentylatornie, pomieszczenie na zbiornik wody z deszczówką z uwagi na powierzchnię zieloną o dużym spadku. Przeważającą część tego poziomu stanowi parking z 64 miejscami postojowymi. Ze względu na ewentualną konieczność wprowadzenia ograniczonego dostępu do części B oraz zmniejszeniem przepływu przez strefę wejściową części B, klatka schodowa oraz winda z poziomów 01 oraz 02 prowadzi do wyjścia na dziedziniec z atrakcyjnym widokiem na Stare Miasto bez przedłużenia klatki schodowej do wyższych kondygnacji. W ten sposób parking może być również użytkowany jako miejski w przypadku przedziału godzinowego czy okresu, w którym obiekt nie funkcjonowałby.

Na poziomie 1 części B znajduje się wejście dla klientów restauracji, gości sali głównej oraz osobne wejścia dla pracowników budynku części B, artystów oraz pracowników restauracji. Sala konsumpcyjna została zaprojektowana w zróżnicowany sposób – zaprojektowano tradycyjne stoliki, stół biesiadny oraz wydzieloną salę, której przegrody również mogą zostać złożone. Zaprojektowano również część barową z mniejszymi stolikami z widokiem na Stare Miasto. Zaplecze restauracji zawiera pomieszczenia socjalne, pomieszczenia magazynowe, kuchnię, przygotowalnię oraz obieralnię. Droga czysta zapewniona jest przez główną komunikację zaplecza przez okno wydawcze w kuchni. Droga brudna umożliwiona została przez odrębne wejście do rozdzielni brudnej połączonej ze zmywalnią. Wyjście z rozdzielni brudnej znajduje się w bliskiej odległości od kuchni, co umożliwia szybką obsługę kelnerską przy zachowaniu norm sanitarnych. Wejście dla pracowników budynku, których praca związana jest z obsługą części widowiskowej jest zlokalizowane przy komunikacji pionowej prowadzącej do zaplecza scenicznego na poziomie 2. Przy opisywanej części znajduje się również pomieszczenie ochrony oraz pomieszczenia administracyjne. Ze względu na dojazd dostawczy na tym poziomie przy biurach znajduje się podnośnik oraz magazyn kulis i kostiumów z szeroką komunikacją umożliwiającą manewry wózków. Podnośnik przenosi elementy do kieszeni sali głównej obejmującej poziomy 2 oraz 3. Przy opisywanych pomieszczeniach znajduje się również małe zaplecze socjalne dla pracowników administracyjnych pracujących na tym poziomie części B.

Poziom 2 przeznaczony jest na pomieszczenia pomocnicze sali głównej, czyli przede wszystkim garderoby, zaplecza sanitarne, pokoje pracowników obsługi technicznej oraz makijażystów. Ze względów funkcjonalnych (np. ograniczenia rozstrajania instrumentów) kieszeń sceniczna jest na wysokości sceny. Od strony łącznika znajduje się wejście do sali głównej z przestronnym foyer z ukierunkowaniem w stronę panoramy, z którego można przejść do korytarza z szatnią oraz zapleczem sanitarnym dla gości. Sala główna z kieszeniami

akustycznymi przeznaczona jest dla 236 widzów. Sala jest zaprojektowana w sposób możliwie wielofunkcyjny, ponieważ spełnia podstawowe zasady kształtowania sali dla występów scenicznych, umożliwia przeprowadzanie projekcji kinowych oraz wykładów.

Na poziomie 3 zlokalizowane są garderoby o lepszym standardzie dla solistów oraz grupy scenicznej. Ze strony drugiego poziomu foyer, dostępnego m.in. w czasie przerw projekcyjnych, dostępna jest kameralna sala konferencyjna, umożliwiająca przeprowadzania dyskusji, forów, wywiadów. Na tym poziomie znajduje się również wejście do kabiny projekcyjnej.

Najważniejszym funkcjonalnym rozwiązaniem wynikającym z idei projektowej jest czytelna poprzez jednolitość estetyczną ścieżka od poziomu 1 do antresoli dostępnej z poziomu 2. Ścieżka prowadzi przez przestrzenie wystawowe, mediatekę, umożliwia dostęp do sali głównej z części A budynku. Znajduje się w otoczeniu zieleni wysokiej i zapewnia widok z budynku w każdym kierunku otoczenia budynku cechującego się wysokimi walorami architektonicznymi. Ścieżka wrażeń prowadzona jest stalowymi schodami z cięgnami usztywniającymi ich konstrukcję. Takie połączenie funkcjonalne jest korzystne również ze względu na organizację wydarzeń kulturalnych obejmujących wszystkie powierzchnie części A, B oraz łącznika. Od wejścia głównego spadek przekrycia łącznika jest równoległy do drogi przejścia, dopiero w części mediateki widoczny dla użytkownika jest zakręt, którego spadek przekrycia jest identyczny z kierunkiem ruchu. Taki sposób kształtowania łącznika prowadzi użytkownika nie tylko poprzez funkcje oraz pionowe przegrody. Stropodach wysokiego pomieszczenia stał się czytelnym elementem prowadzącym.

Ponadto w celu nawiązania relacji budynku z wysoką zielenią istniejącą zachowywaną w projekcie, wprowadza się przestrzenie zielone. Powielone na każdej kondygnacji pomieszczenia tworzą wertykalne pasy. Projektuje się zieleń w donicach. W pasie zachodnim projektuje się zielenią przestrzeń na miejsce wypoczynku z miejscem siedzącym.

4.8. Wykaz pomieszczeń

Poziom	Numer	Nazwa	Powierzchnia [m2]
02	1	przedsionek	15
02	2	wentylatornia	34
02	3	garaż	2120
02	4	Klatka schodowa	26
02	5	Pomieszczenie techniczne	11
02	6	Pomieszczenie techniczne	18
02	7	Klatka schodowa	29
02	8	przedsionek	17
02	9	Wentylatornia części B	63

Poziom	Numer	Nazwa	Powierzchnia [m2]
02	10	Zbiornik na wodę deszczową	67
SUMA 02			2399
01	1	korytarz	150
01	2	Winda dla NP	3
01	3	cowork	42
01	4	cowork	21
01	5	cowork	25
01	6	Sala konferencyjna cowork	32
01	7	Studio fotograficzne	59
01	8	WC	4
01	9	Szatnia damska	11
01	10	Szatnia męska	11
01	11	WC	4
01	12	warsztat	60
01	13	Magazyn materiałów	20
01	14	Ciemnia z camera obscurą	19
01	15	Sala warsztatowa	56
01	16	atrium	81
01	17	Sala wielofunkcyjna	210
01	18	Klatka schodowa	14
01	19	Biblioteka muzyczna	6
01	20	reżysernia	25
01	21	Studio nagrań	28
01	22	Magazyn sal modyfikowalnych	9
01	23	Rozdzielnia główna 1	8
01	24	Pomieszczenie gospodarcze	4
01	25	korytarz	98
01	26	Aneks kuchenny	8
01	27	WC	2
01	28	przedsionek	3
01	29	WC	3
01	30	WC	4
01	31	Wentylatornia cz. A	48
01	32	Magazyn mebli	19
01	33	Węzeł ciepłowniczy	23
01	34	Pomieszczenie socjalne	19
01	35	Szatnia męska	7
01	36	WC	9

Poziom	Numer	Nazwa	Powierzchnia [m2]
01	37	Szatnia damska	11
01	38	WC	8
01	39	Pomieszczenie gosp.	6
01	40	Pomieszczenie techniczne	7
01	41	Korytarz	67
01	42	Pomieszczenie techniczne	13
01	43	Serwerownia	17
01	44	Wentylatornia cz. A	40
01	45	Rozdzielnia główna 2	11
01	46	Wentylatornia garażu	43
01	47	Przedsionek	18
01	48	Klatka schodowa	26
01	49	Czerpnia i wyrzutnia	12
01	50	Śmietnik	16
01	51	Parking	1726
01	52	Przedsionek	9
01	53	Klatka schodowa	29
01	54	Przedsionek	3
01	55	Magazyn	4
01	56	WC	2
01	57	Pomieszczenie socjalne	8
01	58	Bar	15
01	59	WC	5
01	60	Przedsionek	5
01	61	WC	5
01	62	Sala konsumpcyjna	59
01	63	Sala biesiadna	57
SUMA 01			3364
1	1	Strefa wejściowa	167
1	2	Klatka schodowa	17
1	3	WC pracownicze	3
1	4	Przedsionek	4
1	5	WC	2
1	6	Przedsionek	3
1	7	WC	3
1	8	WC	4
1	9	Szacht	6
1	10	Wyrzutnia	5

Poziom	Numer	Nazwa	Powierzchnia [m2]
1	11	Czerpnia	5
1	12	Klatka schodowa	12
1	13	Przedsionek	17
1	14	Przedsionek	8
1	15	Klatka schodowa	19
1	16	Pomieszczenie ochrony	13
1	17	Biuro	20
1	18	Salka konferencyjna	19
1	19	Podnośnik	18
1	20	Komunikacja	71
1	21	Klatka schodowa	19
1	22	Wejście/kasa	138
1	23	Klatka schodowa	26
1	24	Czerpnia i wyrzutnia	33
1	25	Magazyn kostiumów	36
1	26	Magazyn kulis	67
1	27	WC	4
1	28	Pom. porządkowe	4
1	29	Pomieszczeni socjalne	10
1	30	Korytarz	38
1	31	Klatka schodowa	29
1	32	Szatnia męska	6
1	33	WC	2
1	34	Szatnia damska	6
1	35	WC	2
1	36	Magazyn	13
1	37	Chłodnia	5
1	38	Obieralnia	11
1	39	przygotownia	9
1	40	Magazyn	6
1	41	Toaleta męska	8
1	42	Toaleta damska	8
1	43	Toaleta rodzinna	8
1	44	Pom. porządkowe	2
1	45	Sala	57
1	46	Sala konsumpcyjna/bar	243
1	47	Rozdzielnia brudna	7
1	48	Zmywalnia	12

Poziom	Numer	Nazwa	Powierzchnia [m2]
1	49	Kuchnia	36
1	50	Magazyn napojów	7
1	51	Pomieszczenie socjalne	11
1	52	Biuro	11
1	53	Pomieszczenie porządkowe	4
1	54	Zieleń	4
SUMA 1			1306
2	1	Przestrzeń wystawiennicza	209
2	2	Klatka schodowa	21
2	3	Mediateka - komunikacja	152
2	4	Biblioteka dorosłych	36
2	5	Biblioteka dzieci	35
2	6	Czytelnia	31
2	7	Sala komputerowa	40
2	8	Sala projekcji multimedialnych	25
2	9	Sala mediów	121
2	10	Foyer	345
2	11	Klatka schodowa	19
2	12	Sala widowiskowa (kinowa)	292
2	13	Umywalnia	8
2	14	WC	13
2	15	WC	8
2	16	Umywalnia	8
2	17	WC	18
2	18	Umywalnia	5
2	19	WC	12
2	20	Garderoba solistów	16
2	21	Garderoba solistów	16
2	22	Kieszka sceniczna	71
2	23	Klatka schodowa	19
2	24	Korytarz	48
2	25	Zieleń	14
2	26	Pokój personelu technicznego	12
2	27	Pokój do makijażu	14
2	28	Umywalnia	5
2	29	WC	7
2	30	Sala prób	29
2	31	Klatka schodowa	29

Poziom	Numer	Nazwa	Powierzchnia [m2]
2	32	Zieleń	4
SUMA 2			1681
3	1	Foyer z wejściem na punkt widokowy	336
3	2	Zieleń	4
3	3	Klatka schodowa	29
3	4	Salka konferencyjna	71
3	5	Kabina projekcyjna	13
3	6	Garderoba	38
3	7	Zieleń	14
3	8	Komunikacja	29
3	9	Klatka schodowa	19
3	10	Garderoba grupy scenicznej	32
3	11	Kabina projekcyjna	31
3	12	Klatka schodowa	19
3	13	WC	5
3	14	WC	8
3	15	WC	6
SUMA 3			654
Pow. użytkowa			9404

4.9. Konstrukcja budynku

4.9.1. Układ i ustrój konstrukcyjny budynku

W budynku zaprojektowano ustroje słupowo-płytowe, ścianowo-słupowe oraz prętowe. Pierwszy ustrój dotyczy części A i B budynku, drugi – strefy wejściowej łącznika, trzeci – kratownicy przestrzennej zaprojektowanej w łączniku. Na poziomie 01 oraz 02 zaprojektowano ściany żelbetowe obwodowo tworzące wannę żelbetową ze względu na parcie wody oraz gruntu. Stropy projektuje się żelbetowe monolityczne w części A oraz B. Projektuje się podciągi w osiach słupów zespolone z płytą. Łącznik jest przekryty dachem z płyt sprężonych ze względu na rozpiętość 9 m. Takie rozwiązanie przyjęto również dla przekrycia w części sali widowiskowej i stropów w części łącznikowej. Dla kratownicy przestrzennej została przeprowadzona symulacja w programie Robot Structural Analysis.

Żelbetowe trzony usztywniające stanowią klatki schodowe oraz szyby windowe.

4.9.2. Zastosowane w budynku schematy konstrukcyjne

Płyty żelbetowe stanowiące stropy są monolityczne i pracują w schemacie płyty ciągłej

wieloprzęsłowej, tak samo jak podciąg oparte na słupach. Płyty stropowe pracują w schemacie dwukierunkowym.

4.9.3. Rozwiązania konstrukcyjno-budowlane budynku i jego powiązanie z podłożem

Ściany zewnętrzne wykonane są w technologii monolitycznej żelbetowej oraz z silikatu, ściany nośne, słupy i belki- żelbetowe, ściany działowe lekkie - silikatowe oraz kartonowo-gipsowe wypełnione wełną mineralną.

Stropy monolityczne żelbetowe projektuje się z betonu oraz z płyt sprężonych kablobetonowych.

Posadowienie projektuje się w technologii wanny żelbetowej z betonu wodoszczelnego.

Dla kratownicy przestrzennej łącznika przyjęto RK 250 dla pasa górnego, dolnego oraz słupów i RK 200 dla krzyżulców. Płatwie zostały zaprojektowane w formie dźwigarów o wysokości 90 cm opartych w węzłach. Z uwagi na aspekt estetyczny utrzymano na trzech ścianach podział na cztery pola, a na najkrótszej ścianie łącznika – 2 pola.

Projektuje się schody żelbetowe płytowe ze spoczniki oparte na przyległych ścianach, biegi oparte na spoczniku i stropie. Dla schodów w łączniku przyjęto konstrukcję stalową opartą na stropach i ścianach z usztywnieniem w postaci cięgien.

4.9.4. Kategoria geotechniczna oraz warunki i sposób posadowienia

Przyjęto kategorię geotechniczną II z uwagi na złożone warunki gruntowe obejmujące wysoki poziom wód gruntowych oraz konieczność wykonania ścian oporowych. Posadowienie wykonano w technologii wanny żelbetowej monolitycznej wykonanej na poziomie 02 oraz 01 ze względu na wysoki poziom wód gruntowych.

4.10. Instalacje wewnętrzne

4.10.1. Instalacja elektryczna

Rozdzielnie główne zaprojektowane są na poziomie 01, instalacje elektryczne zostaną prowadzone w szachtach, a następnie prowadzone w przestrzeniach nad sufitem podwieszanym. Zakłada się konieczność projektowania drzwiczek rewizyjnych przy szachtach na każdym piętrze. Główne wyłączniki prądu przy głównych wejściach do budynku na poziomie 1 do części A i B oraz przy wejściu na poziomie 01 do części A. Wyłączniki usytuowane są na ścianie.

4.10.2. Instalacja oddymiania pożarowego

Kłapy oddymiające z wyłazem znajdują się nad każdą obudowaną klatką schodową ewakuacyjną. Zaprojektowano kłapy z elektrycznymi siłownikami, a także panele uchylne w oknach i drzwi ewakuacyjne. W budynku projektuje się system samoczynnego oddymiania oraz samoczynne urządzenia gaśnicze.

4.10.3. Instalacja wentylacji mechanicznej

Centrale wentylacyjne nawiewno-wywiewne z rekuperacją zlokalizowane są w pomieszczeniach technicznych na poziomach 01 oraz 02. Ze względu na kubaturę oraz podział bryłowy budynku projektuje się trzy ściennie czerpnie oraz wyrzutnie. Wymagane odległości zostały zachowane.

Kanały prowadzone są w szachtach, a następnie korytarzami nad sufitem podwieszanym i rozprowadzane do pomieszczeń.

4.10.4. Wentylacja grawitacyjna

Obsługuje pomieszczenie śmietnika znajdujące się na poziomie 01. Kanał wentylacyjny o wymiarach 14x14 cm zostanie zaprojektowany w szachcie z wylotem na dach. Wentylacja klatek schodowych zostanie zapewniona przez klapy oddymiające

4.10.5. Wymiennik ciepła i instalacja centralnego ogrzewania oraz ciepłej wody użytkowej.

Podłącza się budynek do miejskiego rurociągu ciepłowniczego. Pomieszczenie techniczne na wymiennik ciepła zaopatrujący budynek w ogrzewanie wody i doprowadzanie ciepła do budynku zostało zlokalizowane na poziomie 01. Instalacja ciepłownicza zostanie prowadzona szachtami i doprowadzana do grzejników.

4.10.6. Instalacja zimnej wody użytkowej

Wykonuje się przyłącze wody do wodociągu miejskiego z licznikiem w pomieszczeniu technicznym na poziomie 01. Instalacja zostanie prowadzona w szachtach przy instalacji kanalizacji sanitarnej.

4.10.7. Instalacja kanalizacji sanitarnej

Piony kanalizacyjne zostaną prowadzone w szachtach przy zespołach sanitarnych. Wentylacja pionów kanalizacyjnych odbywa się poprzez wywiewki na dachach i zielonych stropodachach. Woda deszczowa zostanie gromadzona w zbiorniku na poziomie 02 oraz wykorzystywana do celów bytowo-gospodarczych budynku.

4.10.8. Instalacja hydrantów wewnętrznych

Hydranty wewnętrzne 33' o zasięgu 30 m umieszczone w pomieszczeniach komunikacji poziomej budynku na kondygnacjach 01,1,2,3. Na kondygnacjach 02 i 01 w części garażu zostały zaprojektowane hydranty 25' na ścianach komunikacji.

4.10.9. Hydranty zewnętrzne

Hydrant zewnętrzny podziemny zostaje zlokalizowany na istniejącej sieci wodociągowej.

4.10.10. Instalacja odwodnienia budynku

Projektuje się wewnętrzne odwodnienie dachu płaskiego oraz skośnego. Odwodnienie

dachu skośnego prowadzi się pod płytami ceramicznymi. W garażu wykonuje się odwodnienie liniowe, a pod posadzką montuje się separatory oleju i piaskowniki.

Instalacja odwodnienia liniowego terenu ze studzienką prowadzone wzdłuż dziedzińca w najniższym położonym miejscu. Instalacja z systemem rozsączającym nadmiar wody na terenie zielonym oraz zbiornikiem wody na poziomie 02. System filtrów oraz zespół sterująco-pompowy. Dostęp zewnętrzny do wody ze zbiornika za pomocą kranu umieszczonego na ścianie zewnętrznej.

4.10.11. Sygnalizacja pożaru SSP i dźwiękowy system ostrzegawczy DSO

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów Dziennika Ustaw, SSP nie jest wymagane z uwagi na oddzielenie stref pożarowych. Natomiast wymagany jest dźwiękowy system ostrzegawczy i projektuje się go. Centrala i zasilacz znajduje się w pomieszczeniu technicznym na poziomie 01.

4.11. Opis elementów budowlanych i wykończeniowych

4.11.1. Ściany

W budynku ściany zewnętrzne części A i B trzonów usztywniających, części strefy wejściowej oraz łącznika zostały zaprojektowane jako monolityczne żelbetowe, pozostałe zewnętrzne - silikatowe. Ściany działowe oraz obudowy szachtów zaprojektowano z silikatu i płyt kartonowo-gipsowych z wypełnieniem wełną mineralną. Ściany wewnętrzne sali głównej wykonuje się monolityczne żelbetowe. Ocieplenie ścian budynku z wełny mineralnej, ocieplenie stropodachów z polistyrenu ekstrudowanego

W miejscach przewężenia ocieplenia zewnętrznego zaprojektowano zmianę materiału z wełny mineralnej na płytę fenolową. Projektuje się dodatkowe ocieplenie ścian wewnętrznych między pomieszczeniami ogrzewanymi a nieogrzewanymi w kondygnacji 01 oraz 02.

Izolacyjność akustyczną ścian zapewniono uwzględniając wprowadzone funkcje.

4.11.2. Stropy

Stropy zaprojektowano w technologii monolitycznej żelbetowej. Płyty stropowe projektuje się włączone w pracę belek, dzięki takiemu rozwiązaniu niektóre podciąg nie odznaczają się z lica stropu. Stropy są izolowane akustycznie za pomocą technologii podłogi pływającej z zastosowaną izolacją ze styropianu EPS. Strop nad pomieszczeniami nieogrzewanymi poziomu 01 został zaizolowany cieplnie przez płytę fenolową, z uwagi na ograniczenie wysokości pomieszczenia w świetle.

4.11.3. Wykończenia zewnętrzne i wewnętrzne

- Płyty z kamienia naturalnego projektuje się w części A i B jasnobrązowe, w części łącznika – w odcieniu antracytowym. Układ pionowych i poziomych elementów

na elewacjach zakomponowany jest z kształtek ceramicznych o przekroju prostokątnym w kolorze piaskowym. Płyty ceramiczne w kolorze jasnopiaskowym przewidywane są w części łącznikowej. Wymienione rodzaje płyt są kotwione bezpośrednio oraz z wykorzystaniem stelażu aluminiowego łączonego za pomocą kotew montażowych do ściany nośnej. Kotwy wykonane są ze stali. Projektuje się szczelinę wentylacyjną.

- Parapety projektuje się z aluminium pokrytego lakierem w kolorze beżowym. Montuje się je za pomocą wkrętów ze stali nierdzewnej.

- Niski cokół budynku wykonany z blachy tytanowo-cynkowej pokrytej lakierem w ciemnobieżowym odcieniu.

- Posadzki zewnętrzne wykonane są z płyt kamiennych kremowych, płyt chodnikowych betonowych, a powierzchnia ścieżki rowerowej z nawierzchni polimerowo-cementowej

- Projektuje się okienną stolarkę aluminiową w kolorze jasnopiaskowym ze szkleniem termotropowym w systemie samoczyszczącym. W pionowych wertykalnych przeszkleniach pomieszczeń zielonych projektuje się przeszklenia o wąskich szprosach 3 cm. Elewacja szklana południowa części A wykonana jest ze przeszklonych paneli fotowoltaicznych. W celu obsługi systemu przewiduje się jedno z pomieszczeń technicznych na tym samym poziomie 01.

- Parapety wewnętrzne kamienne i PCV.

- Drzwi wejściowe główne obrotowe w dwóch głównych strefach wejściowych, pozostałe – przeszklone, połączone z witryną.

- Drzwi ewakuacyjne wewnętrzne pełne i przeszklone.

- Drzwi wewnętrzne – pełne oraz przeszklone w zależności od funkcji, drzwi toalet - ze szczeliną przypodłogową.

- Wykończenie ścian wewnętrznych - tynk gipsowy w warunkach suchych, tynk cementowo – wapienny w kondygnacji 01, 02, w łazienkach, pomieszczeniach kuchni.

- Sufity podwieszane kartonowo - gipsowe na stelażu aluminiowym. Pokryte powłoką malarską. W przypadku sufitów parkingu i pomieszczeń technicznych oraz gospodarczych - wykończenie tynkiem i powłoką malarską.

- Podłogi wykończone płytkami ceramicznymi, nawierzchniami antypoślizgowymi epoksydowymi oraz wykładziną w sali głównej i kameralnej.

- Posadzki zewnętrzne i wewnętrzne niepowodujące poślizgu.

4.11.4. Dźwigi

Zaprojektowano 6 wind o napędzie elektrycznym bez wymogu projektowania pomieszczenia maszynowni. Windy projektuje się samonośne w konstrukcji stalowej, która zostanie oddylatowana od głównej konstrukcji budynku. Cztery windy ogólnodostępne osobowe, przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

4.12. Wpływ inwestycji na środowisko

Planowana inwestycja jest zaliczana do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko ze względu garaż towarzyszący funkcji usługowej nieobjętej ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zlokalizowany przy czterech pomnikach przyrody, ponieważ powierzchnia użytkowa garażu jest większa niż 0,2 ha.

Budynek podłączany jest do sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej miejskiej .

Składowania odpadów zaplanowano w pomieszczeniu na poziomie 01 zlokalizowanym od strony ulicy Karmelickiej.

Nie przewiduje się znaczącego pogorszenia emisji hałasu, ze względu na zastosowaną izolację akustyczną w budynku.

Przy pracach budowlanych należy odpowiednio zabezpieczyć istniejącą zieleń do przeznaczoną do zachowania.

Ogranicza się wpływ inwestycji na środowisko z uwagi na rozwiązania przestrzenne, funkcjonalne oraz techniczne wykorzystane w projekcie architektoniczno-budowlanym zgodne z przepisami prawnymi.

4.13. Zieleń

Nadmiar wykopanej ziemi wynikający z robót powinien zostać przewieziony wynajętymi kontenerami w miejsce wyznaczone do utylizacji ziemi oraz zieleni, a także wykorzystany do zmian ukształtowania terenu. Zachowuje się 8 drzew, w tym 4 pomniki przyrody (cis). Pozostałe iglaste przeznacza się do przesadzenia, a liściaste do usunięcia.

Zaprojektowano nowe nasadzenia w postaci 3 drzew, 3 krzewów oraz średniowysokiej zieleni ozdobnej. Zaplanowano drzewa w donicach na stropodachach.

4.14. Dostępność dla osób niepełnosprawnych

Toaleta dla niepełnosprawnych została zaprojektowana w każdym zespole sanitarnym z przestrzenią 1,5 m na 1,5 m na swobodny manewr. Wejścia główne do budynku wykonane w sposób bezprogowy. Przy drzwiach obrotowych zaprojektowano również drzwi płaskie. Dostępność na wszystkie kondygnacje umożliwiona jest za pomocą windy przystosowanej do potrzeb niepełnosprawnych. Dostępność do wejść na poziomie 01 bezprogowo z windą zewnętrzną umożliwiającą najszybsze i najmniej czasochłonne pokonanie różnic wysokości w terenie. Poręcze i uchwyty dostosowane do wymogów. Przy wejściu do budynku zaprojektowane dwa miejsca postojowe dla niepełnosprawnych oraz w garażu na poziomie 01.

W klatce schodowej zaprojektowano wydłużone spoczniki na miejsca bezpiecznego oczekiwania w przypadku pożaru. Przy miejscach zaprojektowano koc termiczny, system komunikacji oraz gaśnicę. Projektuje się fakturowane powierzchnie naprowadzające zewnętrzne i wewnętrzne z przyległymi do nich tablicami informacyjnymi dla osób o szczególnych potrzebach. Przy każdym pomieszczeniu projektuje się tabliczki informacyjne w zagłębieniach ściennym przy kłamce informujące o przeznaczeniu pomieszczenia. Projektuje się

naprowadzające liniowe oświetlenie podkreślające kierunek ewakuacji. Dostęp do najniższej położonej części widowni zewnętrznej i wewnętrznej umożliwiony z poziomu posadzki. Dostęp do ścieżki wrażeń prowadzony w windach przy biegach schodowych.

4.15. Zagadnienia przeciwpożarowe budynku

4.15.1. Parametry techniczne:

- funkcja obiektu: usługowa – centrum kultury, mediateki, powierzchnie ekspozycyjne, gastronomiczne, sala widowiskowa
- powierzchnia netto: 9404 m²
- powierzchnia netto ZL I: 3978 m²
- powierzchnia netto ZL III: 644 m²
- powierzchnia netto PM: 4455 m²
- powierzchnia zabudowy: 2759 m²
- liczba kondygnacji nadziemnych: 4
- liczba kondygnacji podziemnych: 1
- wysokość maksymalna: 21,30 m
- odległość od sąsiedniej zabudowy: ze strony wschodniej – 36,36 m, ze strony północnej – 38,82 m, ze strony zachodniej – 102,62 m

4.15.2. Substancje palne

Nie przewiduje się.

4.15.3. Kategoria zagrożenia ludzi

Budynek kwalifikuje się do kategorii ZL I i ZL III, a część poziomu 01 oraz 02 do PM.

Przewidywana maksymalna liczba osób na kondygnacji 2 wynosi 300.

4.15.4. Pomieszczenia i strefy zagrożone wybuchem

Nie dotyczy, ponieważ nie przewiduje się składowania i obróbki materiałów niebezpiecznych pod względem pożarowym.

4.15.5. Strefy pożarowe

W budynku wyznaczono 4 strefy ZL I: na poziomie 01 część strefy kultury (807 m²), na poziomie 1 część wystawiennicza, mediateki oraz restauracji (847 m²), na poziomie 2 część foyer i sali głównej i zaplecza (1700 m²), na poziomie 3 foyer, sala kameralna i zaplecze (624 m²). Wyznaczono 3 strefy ZL III: na poziomie 01 część kawiarni (161 m²) oraz centrum kultury (195 m²), na poziomie 1 – zaplecze części B (356 m²). Klatki schodowe zostały wydzielone pożarowo, a część garażową z pomieszczeniami technicznymi zakwalifikowano do PM na poziomach 01 oraz 02.

4.15.6. Klasa odporności pożarowej budynku, odporność ogniowa i stopień rozprzestrzeniania ognia elementów budynku

- Klasa odporności pożarowej budynku – KLASA B
- Klasa odporności ogniowej elementów budynku:
 - Konstrukcja główna budynku: R 120
 - Konstrukcja dachu: R 30
 - Konstrukcja stropów: REI 60
 - Konstrukcja ścian zewnętrznych: EI 60
 - Konstrukcja ścian wewnętrznych: EI 30
 - Przykrycie dachu: RE 30
- Wszystkie elementy budynku powinny być zaprojektowane z materiałów nierozprzestrzeniających ognia.

4.15.7. Warunki ewakuacji

- Zaprojektowano 14 wyjść z budynku na zewnątrz połączonych z drogą pożarową o szerokości chodnika min. 1,5 m.
- Długość dojsć ewakuacyjnych przy dwóch kierunkach ruchu do klatek schodowych ewakuacyjnych nie przekracza 40 m.
- Ze względu na konieczność wydłużenia długości przejścia ewakuacyjnego w części wystawienniczej, w budynku zaprojektowano system samoczynnego oddymiania oraz samoczynne urządzenia gaśnicze.
- Szerokość przejść ewakuacyjnych wynoszących od 0,9 do 1,8 m spełniona.
- Szerokość drzwi ewakuacyjnych w budynku spełnia wymogi 0,9 m oraz 0,6 m na każde 100 użytkowników. Wysokość drzwi ewakuacyjnych wynosi od 2,1 do 2,5 m.
- Szerokość dojścia ewakuacyjnego jest większa bądź równa 1,4 m w zależności od strefy, a wysokość - większa bądź równa 2,2 m.

4.15.8. Droga pożarowa

Projektuje się pas drogi pożarowej szerokości 4 m, promieniu skrętu min. 11 m, wzdłuż północnej elewacji budynku. Droga znajduje się w odległości od 5 do 10 m od ścian budynku i zapewnia dostęp bezpośredni do 33,2 % obwodu budynku. Ulica Mostowa zapewnia dostęp do wschodniej elewacji budynku. Między drogą pożarową a budynkiem na wysokości łącznika znajdują się dwa cisy o wysokości większej niż 3 m. Z uwagi na status pomników przyrody, zakłada się możliwość zgłoszenia o odstępstwo od przepisów. Droga pożarowa prowadzona na działce oraz ulica Mostowa zapewniają dostęp do dwóch boków budynku, natomiast zakłada się możliwość gaszenia budynku przez wozy strażackie również z ulicy Karmelickiej z przejazdem przez bulwar i wyjazdem z niego na ulicę Nowy Port.

4.15.9. Zabezpieczenie przeciwpożarowe instalacji użytkowych.

Przewody wentylacyjne wykonane z materiałów niepalnych. Główny wyłącznik prądu zlokalizowany przy głównym wejściu od strony drogi pożarowej.

WYKAZ LITERATURY

1. Baziak Jolanta, *Przybytki Melpomeny. Architektura Bydgoszczy*, Bydgoszcz: Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego, 2008
2. Bierwiazzonek Krzysztof, *Społeczne znaczenie miejskich przestrzeni publicznych*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016, ISBN 978-83-8012-956-6
3. Górka Adam, *Przestrzeń skanownana – interakcje społeczno-przestrzenne kształtujące przestrzeń miast ponowoczesnych*. W: *Miasta w czasach globalizacji*. Red. Grzegorzczuk Anna. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2012, ISBN 978-83-235-0913-4, s. 136
4. Gyurkovich Mateusz, *Hybrydowe przestrzenie kultury we współczesnym mieście europejskim*, Kraków: Wydawnictwo PK, 2013, ISBN 0860-097X
5. Jastrzębska-Puzowska Iwona, *Od miasteczka do metropolii. Rozwój architektoniczny i urbanistyczny Bydgoszczy w latach 1850-1920*, Toruń: Wydawnictwo Mado, 2005, ISBN 9788389886712
6. Jędrysko Anna, Sieńko-Dragosz Katarzyna, *Społeczna rola architektury. Tom II, Nowy Targ: Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, 2015, ISBN 978-83-60621-29-5*
7. Kostrzewska Małgorzata, *Miasto europejskie na przestrzeni dziejów*, Gdańsk: Politechnika Gdańska, 2013, 978-83-64333-02-6
8. Kowalkowski Alfred, *Bydgoszcz dawna i dzisiejsza*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Komitetu 600-lecia Miasta Bydgoszczy
9. Kowicki Marek, *Współczesna Agora*, Kraków: Wydawnictwo PK, 2003, ISBN 83-7242-274-5
10. Kurkowska Agnieszka, Mikołajczyk Iwona, *Wartość a przestrzeń architektoniczna, Koszalin: Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, 2017, ISBN 978-83-7365-476-1*
11. Lorens Anna, *Fenomen miejsc biesiadnych w mieście. Kultura popularna i kultura wysoka przy jednym stole*, Warszawa: Wydawnictwo Fundacja im. Stefana Kuryłowicza, 2016, ISBN 9788393962808
12. Nieroba Elżbieta, *Pomiędzy dobrem wspólnym a elitarnością. Współczesny model muzeum. Seria: Studia i monografie nr 528*, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, ISBN 978-83-7395-694-0
13. Pachowski Janusz, *Atrium - Przestrzeń społeczna w budynku wielofunkcyjnym*, Izabelin: Pracownia Projektowa Janusz Pachowski, 2002, ISBN 83-917220-0-7
14. Sierecka-Nowakowska Barbara, *Potencjał funkcjonalno-przestrzenny Bydgoszczy w procesie tworzenia trójczłonowej metropolii Bydgoszcz-Fordon-Toruń*, Biuletyn. Zeszyt 249, Warszawa: Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2012

15. Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Bydgoszczy uchwalonego Uchwałą nr XLVI/980/05 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 27 kwietnia 2005 r.
16. Kierunki działań służące rewitalizacji przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy Miejska Pracownia Urbanistyczna w Bydgoszczy, 2012
17. Uchwała Nr XXI/396/12 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 25 stycznia 2012 r. w sprawie przyjęcia do realizacji „Kierunków działań służących rewitalizacji przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy”
18. Lewińska Aleksandra, Aładowicz Krzysztof, *Specjaliści: "Plac Teatralny nie jest dla Gehry'ego"* [online: 10 listopada 2019],
https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/1,48722,15969117,Specjalisci___Plac_Teatralny_nie_jest_dla_Gehry_ego_.html
19. Lewińska Aleksandra, Aładowicz Krzysztof, *Plac Teatralny na rozdrożu. Prezydent ma spory problem* [online: 10 listopada 2019],
https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/1,48722,15986605,Plac_Teatralny_na_rozdrozu___Prezydent_ma_spory_problem.html
20. Giedrys Grzegorz, *Camerimage 2017: David Lynch otworzył swoją wystawę w CSW*, [online: 8.01.2020], <https://wyborcza.pl/7,75410,22636774,david-lynch-w-toruniu-wielka-wystawa-w-csw-zdjecia.html>
21. Jakubowski Jarosław, *Zabudowa placu Teatralnego w Bydgoszczy, czyli jak nie popełnić błędu, który zaciąży na dziesięcioleciach* [online: 10 listopada 2019],
<https://expressbydgoski.pl/zabudowa-placu-teatralnego-w-bydgoszczy-czyli-jak-nie-popolnic-bledu-ktory-zaciazy-na-dziesiecioleciach/ar/c3-10962597>
22. Leszczyńska Marta, *Finał sporu o projekt nowego kampusu Akademii Muzycznej* [online: 10 listopada 2019],
<https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/1,48722,20948124,final-sporu-o-projekt-nowego-kampusu-akademii-muzycznej.html>
23. Plinta Karolina, *Marina Coelho Abramović Adams. „Do czysta” w CSW Znaki Czasu*, [online: 8.01.2020], <https://magazynszum.pl/marina-coelho-abramovic-adams-do-czysta-w-csw-znaki-czasu/>
24. Zieleński Tomasz *Czy odbudowa Teatru Miejskiego w dawnym kształcie i miejscu ma dziś sens?* [online: 10 listopada 2019], <https://expressbydgoski.pl/czy-odbudowa-teatru-miejskiego-w-dawnym-ksztalcie-i-miejscu-ma-dzis-sens/ar/10962307>
25. Rewitalizacja Teatru Kameralnego – ostatnie prace przed dachem [online: 10 listopada 2019], <https://www.bydgoszcz.pl/aktualnosci/tresc/rewitalizacja-teatru-kameralnego-ostatnie-prace/>

26. Konkurs SARP nr 910. Koncepcja urbanistyczno-architektoniczna zagospodarowania terenu ograniczonego ul. Mostową, ul. Marszałka Focha, ul. Dra E. Warmińskiego, ul. Obrońców Bydgoszczy, ul. K. Marcinkowskiego i rzeką Brdą wraz z układem komunikacyjnym, Bydgoszcz: Biblioteka SARP w Bydgoszczy, 2001, egzemplarz 6/6
27. Ustawa z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Dz. U. nr 80 poz. 717 z 2003 roku
28. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity: Dz. U. 2000 r. Nr 106 poz. 1126).
29. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2017 r. poz. 1332 i 1529)
30. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu oddziaływania na środowisko, Dz. U. Nr 179, poz. 1490; 25.
31. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów
32. Neufert Ernest, *Podręcznik projektowania architektoniczno-budowlanego*, Wyd. 4, Warszawa: Wydawnictwo Arkady, 2005, ISBN 978-83-213-4693-9

SPIS ILUSTRACJI

Rys. 2.1. Centrum Kultury Współczesnej w Barcelonie [online: 8.01.2020],
<http://poloniabarcelona.pl/cccb-centrum-kultury-wspolczesnej/>

Rys. 2.2. Muzeum Sztuki Współczesnej w Wenecji [online: 8.01.2020],
<https://www.itinari.com/pl/the-museums-of-venice-peggy-guggenheim-collection-ymnv>

Rys. 2.3. Wnętrze Punta della Dogana, [online: 8.01.2020],
<https://www.archdaily.com/889573/tadao-andos-museum-of-punta-della-dogana-through-the-lens-of-luca-girardini>

Rys. 2.4. Widok na Tate Modern i Millenium Bridge, [online: 8.01.2020],
<https://londontopia.net/site-news/featured/great-london-buildings-tate-modern/>

Rys. 2.5. Widok na Norweską Narodową Operę w Oslo, [online: 8.01.2020],
<https://www.visitnorway.com/places-to-go/eastern-norway/oslo/oslo-opera-house/>

Rys. 2.6. Muzeum Sztuki Współczesnej w Barcelonie, [online: 8.01.2020],
https://elpais.com/cultura/2012/12/27/actualidad/1356636946_465301.html

Rys. 2.7. Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu, [online: 8.01.2020], <https://polskazachwyca.pl/top-10/darmowe-atrakcje-torunia-105-zaskakujacej-propozycji/11/>

Rys. 2.8. Singoldhalle w Bobingen, [online: 8.01.2020], <https://www.wikiwand.com/en/Bobingen>

Rys. 2.9. Kunsthaus Bregenz w Austrii, [online: 8.01.2020], <https://www.barrettdoherty.com/kunsthaus-bregenz>

Rys. 2.10. Piazza del Campo, [online: 8.01.2020], <http://nancygoestoitaly.com/a-day-in-siena/>

Rys. 2.11. Parc de la Villette, [online: 8.01.2020], <https://en.parisinfo.com/discovering-paris/walks-in-paris/exploring-parc-de-la-villette-paris>

Rys. 2.12. Pergola Miasteczka Sztuki i Nauki w Walencji, [online: 8.01.2020], <https://www.therooftopguide.com/rooftop-bars-in-valencia/l-umbracle.html>

Rys. 3.1. Teatr Miejski w Bydgoszczy, [online: 8.01.2020], <https://polska-org.pl/7258618,foto.html>

Rys. 3.2. Wiszniewski Piotr, Widok na zniszczony Teatr Miejski, Kowalkowski Alfred, Bydgoszcz dawna i dzisiejsza, Bydgoszcz: Wydawnictwo Komitetu 600-lecia Miasta Bydgoszczy

Rys. 3.3. Wiszniewski Piotr, Pomnik Łuczniczki, Kowalkowski Alfred, Bydgoszcz dawna i dzisiejsza, Bydgoszcz: Wydawnictwo Komitetu 600-lecia Miasta Bydgoszczy

Rys. 3.4. Wizualizacja rozbudowy Opery Nova o tzw. IV krąg [online: 10 listopada 2019], <http://www.wapa.pl/wszystkie-projekty/rozbudowa-opery-nova-o-tzw-iv-krag/23>

Rys. 3.5. Siedziba BRE Banku w Bydgoszczy

Rys. 3.6. Widok na Teatr Miejski na początku XIX wieku, [online: 8.01.2020], <https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/51,128852,13040252.html?i=19>

Rys. 3.7. Widok na Plac Teatralny na początku XXI wieku, [online: 8.01.2020], https://www.facebook.com/pg/Przedwczoraj-i-dzi%C5%9B-na-fotografii-285802822089174/photos/?ref=page_internal

Rys. 3.8. Koncepcja Franka Gehry'ego na centrum filmowo-kongresowe w Łodzi [online: 10 listopada 2019], http://www.bryla.pl/bryla/1,85301,7428490,Boj_o_budynek_Gehrego.html

Rys. 4.1. Widok na ul. Karmelicką, po lewej parking Opery Nova, po prawej Plac Teatralny, zdjęcie autorki

Rys. 4.2. Widok na ul. Focha z przystankiem tramwajowym, po prawej Plac Teatralny, zdjęcie autorki

Rys. 4.3. Widok na ulicę Mostową i Plac Teatralny, na wprost i po prawej zabytkowe kamienice, zdjęcie autorki

Rys. 4.4. Widok na Katedrę oraz Dom Polski z Placu Teatralnego, zdjęcie autorki

Rys. 4.5. Kamienice przeznaczone do przysłonięcia w widoku z przeciwległego brzegu Brdy, zdjęcie autorki

Rys. 4.6. Widok z Placu Teatralnego na Kościół Klarysek oraz zabytkową zabudowę, zdjęcie autorki

Rys. 4.7. Rozłożysty cis na Placu Teatralnym, zdjęcie autorki

Rys. 4.8. Cis wąski otoczony murem, zdjęcie autorki

Rys. 4.9. Otoczenie drzew przeznaczony do zachowania (w tle chroniony cis), zdjęcie autorki

Rys. 4.10. Widok z Mostu Jana Kiepury w kierunku Placu Teatralnego, zdjęcie autorki

Rys. 4.11. Widok na ogródki letnie na Placu Teatralnym oraz zieleni przeznaczoną do zachowania, zdjęcie autorki

Rys. 4.12. Widok na gablotę oraz schody terenowe, zdjęcie autorki

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE

Plansza 1, format A3 (oryg. 100 x 70,7 cm)

Plansza 2, format A3 (oryg. 100 x 70,7 cm)

Plansza 3, format A3 (oryg. 100 x 70,7 cm)

Plansza 4, format A3 (oryg. 100 x 70,7 cm)

Plansza 5, format A3 (oryg. 100 x 70,7 cm)

Plansza 6, format A3 (oryg. 100 x 70,7 cm)

Plansza 7, format A3 (oryg. 100 x 70,7 cm)

Plansza 8, format A3 (oryg. 100 x 70,7 cm)

Plansze zawierają rysunki

1. Projekt zagospodarowania terenu 1:500
2. Rzut kondygnacji 01, skala: 1:200
3. Rzut kondygnacji 1, skala: 1:200
4. Rzut kondygnacji 2, skala 1: 200
5. Rzut kondygnacji 3, skala 1:200
6. Fragment rzutu kondygnacji 01, skala 1:200
7. Przekrój A-A, skala 1:200
8. Przekrój B-B, skala 1:200
9. Przekrój C-C, skala 1:200
10. Przekrój D-D, skala 1:200
11. Przekrój E-E, skala 1:200
12. Przekrój przez salę główną, skala 1:200
13. Aksonometria od strony północnej
14. Aksonometria od strony południowej
15. Sylweta południowa, skala 1:500

16. Elewacja północna, skala 1:200
17. Elewacja południowa, skala 1:200
18. Elewacja wschodnia, skala 1:200
19. Elewacja zachodnia, skala 1:2000
20. Wizualizacja od strony południowej
21. Wizualizacja od strony wschodniej
22. Schemat rozwoju bryły
23. Schemat podziału funkcjonalnego kondygnacji 02-3, skala 1:500
24. Schematy konstrukcyjne kratownicy przestrzennej
25. Analiza historyczna
26. Analiza zieleni
27. Analiza funkcji
28. Analiza komunikacji
29. Analiza odległości
30. Analiza kompozycji
31. Widok przez łącznik przy wejściu
32. Widok przez łącznik przy mediatece
33. Widok przez łącznik w kierunku punktu widokowego